

Företagsekonomiska institutionen
EKONOMIHÖGSKOLAN VID
LUNDS UNIVERSITET

Kurs FEK581
VT 2003

Pensionsåtaganden i RR 29/IAS 19

Redovisningsmässig och finansiell påverkan på FPG/PRI-an slutna företag

Författare:
Tony Mankowitz
Karol Rosén
Andreas Paulson
Christian von Ahlefeld

Handledare:
Per-Magnus Andersson
Erling Green

Sammanfattning

I Sverige pågår just nu en harmonisering till IASB:s redovisningsstandarder, IAS, vilka från och med den 1 januari 2005 skall tillämpas av de börsnoterade företagen. En av dessa standarder, IAS19 "Employee Benefits", har översatts av redovisningsrådet och fått namnet RR 29 "Ersättning till anställda". Denna skall gälla under en övergångsperiod och fungera som en förberedelse inför den slutliga övergången.

Vi har i detta arbete analyserat hur den nya rekommendationen kommer att påverka företagen redovisningsmässigt och finansiellt. Dessutom ser vi i vilken grad den nya beräkningsmetoden leder till en mer rättvisande bild. Den valda avgränsningen gäller FPG/PRI-an slutna koncerner som har förmånsbestämda pensionsplaner.

För att tydliggöra de finansiella konsekvenserna av de nya rekommendationerna har vi genomfört en komparativ beräkningsstudie av två fallföretag. Den stora nyheten i rekommendationerna är att företag framöver själva skall göra de antaganden som beräkningarna grundas på. Genom att använda olika antaganden i beräkningarna undersöker vi de finansiella förändringar som den nya rekommendationen medför pensionsförpliktelsen. Vi har här använt oss av olika finansiella granskningsverktyg. I vilken grad rekommendationerna överensstämmer med kravet på rättvisande bild undersöks också.

Den genomförda studien har visat att det främst är yngre företag, med en stor andel aktiva anställda och där medelåldern bland personalen är låg, som påverkas av de nya rekommendationerna. En av de faktorer som ökar pensionsåtagandet är att pensionen ska beräknas utifrån den anställdes slutlön, inklusive framtida löneökningar, och inte som tidigare, aktuell lön. Förändringarna leder till en försämrad soliditet och lönsamhet. Kapitalkostnaden förbättras emellertid, då den gynnas av en ökad pensionsskuld. Utifrån de kvalitativa egenskaperna i IASB:s ramverk har vi i studien kommit fram till att RR29/IAS 19 både innebär positiva och negativa effekter för den rättvisande bilden.

Innehållsförteckning

Förkortningar	5
1 Inledning.....	6
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Problemdiskussion	7
1.3 Syfte	8
1.4 Avgränsningar	9
1.5 Notsystem.....	9
1.6 Disposition	10
2 Metod	12
2.1 Undersökningsansats.....	12
2.1.1 Induktiv och deduktiv metod	12
2.1.2 Explorativ-, deskriptiv- och hypotesprövande ansats	13
2.1.3 Kvalitativ- och kvantitativ ansats	13
2.2 Undersökningsmetod.....	14
2.3 Datainsamling	15
2.3.1 Sekundärdata.....	15
2.3.2 Primärdata.....	15
2.4 Trovärdighet.....	17
2.4.1 Validitet	17
2.4.2 Reliabilitet.....	18
2.5 Källkritik	18
3 Pensionsteori	21
3.1 Skulder, avsättningar och ansvarsförbindelser.....	21
3.2 Svenska Pensionssystemet	22
3.3 Industrins och handelns tilläggspension - ITP	24
3.3.1 Försäkringsbolaget Pensionsgaranti & Pensionsregistreringsinstitutet	25
3.3.2 Pensionsstiftelser	26
3.4 Nuvarande normer för pensionsredovisning	27
3.5 Den kommande rekommendationen RR 29/IAS 19.....	28
3.5.1 Avgiftsbestämd- och förmånsbestämd pensionsplan.....	30
3.5.2 Aktuariella antaganden	31
3.6 Beräkning av pensionsskuld.....	32
3.7 Beräkning av pensionskostnad.....	33
3.8 Tillämpning av de nya reglerna.....	34
4 Redovisningsteori.....	35
4.1 Normgivande organ.....	35
4.1.1 Svenska aktörer.....	35
4.1.2 Internationella aktörer.....	36
4.2 Grundläggande internationella redovisningsprinciper	37
4.2.1 Begriplighet	38
4.2.2 Relevans.....	38
4.2.3 Tillförlitlighet	39
4.2.4 Jämförbarhet	39
4.2.5 Rättvisande bild	39
4.3 Grundläggande svenska redovisningsprinciper.....	40
4.3.1 Rättvisande bild	40
4.3.2 God redovisningssed.....	40
4.3.3 Fortlevnadsprincipen	41
4.3.4 Jämförbarhetsprincipen.....	41
4.3.5 Försiktighetsprincipen	41
4.3.6 Bokföringsmässiga grunder	42

4.3.7 Post för post värdering	42
4.3.8 Matchningsprincipen	42
5 Finansiell teori.....	44
5.1 Aktuella nyckeltal	44
5.1.1 Soliditetsmått	44
5.1.2 Lönsamhetsmått	45
5.2 Kapitalkostnad - WACC	46
5.2.1 Marknadens avkastningskrav - CAPM	47
5.2.2 Kapitalkostnadsteorins utveckling	48
6 Beräkningsstudie	50
6.1 Bakgrund	50
6.2 Pensionsskuldens beståndsdelar	50
6.2.1 Faktorer som påverkar pensionsförpliktelsens storlek.....	51
6.2.1.1 Åldersfördelning samt anslutningstid till FPG/PRI.....	51
6.2.1.2 Aktuariella antaganden.....	52
6.3 Tillvägagångssätt vid beräkningar	52
6.3.1 Skuldberäkning	53
6.3.2 Kostnadsberäkning.....	53
6.4 Redogörelse för utförda beräkningar.....	54
6.4.1 Delta.....	55
6.4.2 Kappa	56
6.5 Nyckeltal för Delta och Kappa.....	57
6.5.1 Soliditet.....	57
6.5.2 Skuldsättningsgrad.....	57
6.5.3 Röntabilitet på totalt kapital	58
6.5.4 Röntabilitet på sysselsatt kapital	58
6.5.5 Röntabilitet på eget kapital	59
6.6 Fallföretagens kapitalkostnad - WACC	60
6.6.1 Deltas kapitalkostnad.....	60
6.6.2 Kappas kapitalkostnad	61
7 Analys.....	62
7.1 Ekonomisk påverkan och finansiell rapportering.....	62
7.1.1 Redovisningsmässiga förändringar.....	62
7.1.1.1 Upplysningsplikten.....	63
7.2 Rättvisande bild - kvalitativa egenskaper.....	66
8 Resultat och resultatdiskussion	68
8.1 Resultat.....	68
8.2 Resultatdiskussion.....	69
Källförteckning	70
Offentligt tryck.....	70
Litteratur.....	70
Artiklar	72
Muntliga källor.....	73
Elektroniska källor	73
Bilagor.....	74
Bilaga 1a	74
Bilaga 1b	75
Bilaga 1c	76
Bilaga 1d	77
Bilaga 1e	78
Bilaga 1f.....	79

Förkortningar

BFL	Bokföringslagen
BFN	Bokföringsnämnden
BFNAR	Bokföringsnämndens allmänna råd
CAPM	Capital Asset Pricing Model
EG	Europeiska Gemenskapen
EU	Europeiska Unionen
FAR	Föreningen Auktoriserade Revisorer
FASB	Financial Accounting Standards Board
FPG	Försäkringsbolaget Pensionsgaranti
IAS	International Accounting Standards
IASB	International Accounting Standards Board
IASC	International Accounting Standards Committee
ITP	Industrins och handelns tilläggspension
PRI	Pensionsregistreringsinstitutet
PUCM	Projected Unit Credit Method
RR	Redovisningsrådets Rekommendation
SCB	Statistiska Centralbyrån
US GAAP	United States General Accepted Accounting Principles
WACC	Weighted Average Cost of Capital
ÅRL	Årsredovisningslagen

1 Inledning

I detta kapitel redogörs för det problemområde som ligger till grund för undersökningen. Avsnittet inleds med en bakgrundsbeskrivning, med avsikt att ge läsaren en introduktion till ämnesområdet. Därefter förs en problemdiskussion och syftet med studien presenteras. Studiens avgränsningar anges i anslutning till detta. Slutligen presenteras uppsatsens disposition.

1.1 Bakgrund

De senaste årtiondena har utvecklingen gått mot en mer global kapitalmarknad och många företag är numera börsnoterade i flera olika länder. Detta innebär ökade krav för företagen och deras redovisning. Man måste bland annat upprätta flera olika finansiella rapporter beroende på vilka redovisningsregler som gäller i respektive land. Nationella redovisningsnormer ställs mot varandra och ett harmoniseringsbehov kring redovisningsreglerna har växt fram. För Sveriges del har detta inneburit att redovisningsreglerna utvecklats mot en anpassning till internationella normer. Den främsta skillnaden har gällt användarperspektivet i de olika systemen. Den anglosaxiska traditionen, med USA i spetsen, betonar kapitalmarknadens behov, medan den kontinentala traditionen, med länder i EU däribland Sverige, har ett mer legalistiskt perspektiv.¹

År 2005 sker en anpassning på redovisningsområdet inom EU till nya regler som ges ut av Internationell Accounting Standards Board (IASB). Förändringen innebär att alla företag inom EU som är noterade på en reglerad marknad, senast år 2005, skall utarbeta sin koncernredovisning i enlighet med en enda uppsättning redovisningsstandarder, de så kallade International Accounting Standards (IAS).² Syftet med införandet av IAS-reglerna är att den internationella jämförbarheten skall öka. För att åstadkomma en fungerande inre marknad för kapital och finansiella tjänster inom EU krävs att de noterade bolagen tillämpar enhetliga redovisningsregler. Alla bolag med noterade aktier eller skuldebrev inom EU kommer i framtiden att behöva tillämpa IAS i koncernredovisningen.

För att anpassa de svenska rekommendationerna till internationell standard beslutades att översätta IAS till svenska standarder. Syftet är att skapa en svensk revisionsstandard som bygger på svensk lag, IAS och svensk tradition.³

---

¹ Törnqvist, Lumsden, Marton s. 20ff

² www.fi.se

³ FAR, Balans 6-7/2001

Det svenska normgivande organet som sköter utvecklingen av redovisningsprinciper är Redovisningsrådet, vars främsta syfte är att ”främja utvecklingen av god redovisningssed genom att verka för en enhetlig redovisning, utformad med utgångspunkt i ett aktiemarknadsperspektiv och i samklang med den internationella utvecklingen inom området”.⁴ Rådet arbetar idag med att översätta IAS och anpassa normerna till svenska rekommendationer i överensstämmelse med svensk lagstiftning. I dagsläget är de flesta rekommendationer färdigjusterade eller på god väg att färdigställas. Ett problem som måste hanteras vid anpassningsarbetet är de lägen då IAS-normerna i olika grad bryter mot Årsredovisningslagen. Tills vidare har Redovisningsrådet löst detta genom att avstå från att översätta vissa av IAS rekommendationer. Man inväntar istället ikraftträdandet 2005, då IAS skall tillämpas i sitt original.⁵

Övergången till 2005 års förändring kräver omfattande förberedelser. Eftersom en del börser inom EU kräver två jämförelseår måste i vissa fall bolagen börja tillämpa de nya reglerna redan på ingående balanser för år 2003 för att kunna presentera relevanta, historiska jämförelsetal. Det innebär att det i skrivandets stund på flertalet företag pågår ett förberedande arbete inför övergången.⁶

1.2 Problemdiskussion

IAS 19, ”Employee Benefits”, är en av de standarder som Redovisningsrådet de senaste åren har bearbetat. Resultatet, RR 29 Ersättningar till anställda, publicerades i december 2002 och finns med i Föreningen Auktoriserade Revisorers (FAR) Samlingsvolym 2003. Rekommendationen börjar emellertid inte gälla förrän den 1 januari 2004. RR 29 gäller i första hand företag vars aktier är börsnoterade och hur dessa skall redovisa och lämna upplysningar om ersättningar till anställda. Rekommendationen behandlar inte redovisningen i pensionsstiftelser.⁷ Anledningen till att Redovisningsrådet valt att göra den gällande redan nästa år är att underlätta övergången till IAS 2005 för berörda parter.

De riktlinjer som ges i ovanstående rekommendationer behandlar fem olika typer av ersättningar till de anställda varav ersättning efter avslutad anställning, pension, är den som kommer att få störst ekonomisk betydelse och genomslag i redovisningen hos företagen.⁸ Anledningen till att vi valt detta ämnesområde för vår

---

⁴ www.redovisningsradet.se

⁵ Svenberg, april 2003

⁶ www.fi.se

⁷ RR 29 p. 1

⁸ Svenberg, Balans 1/2003

kandidatuppsats är framförallt den komplexitet som kännetecknar redovisning av pensioner samt att ämnet även ger möjlighet till intressanta finansiella frågeställningar. Samtidigt är frågan dagsaktuell och i många bolag pågår arbete med att se över sin redovisning av dessa åtaganden. I uppsatsen avser vi undersöka hur dessa nya krav på redovisning av pensionsåtaganden påverkar de svenska börsbolagen företrädesvis ur ett finansiellt perspektiv.

De största förändringarna som IAS medför rör tjänstepensioner som betalas enligt förmånsbestämd plan. Pensionsregistreringsinstitutet (PRI) som handhar Industrins och Handels tilläggs-pensionssystem (ITP) ger företag möjlighet att förfoga över pensionskapitalet fram till dess att pensionerna ska betalas ut. De nya bestämmelserna kommer i första hand att beröra koncerner och innebär att det är nödvändigt med en revidering bland annat av ingående pensionsskuld. Företagen måste även göra en ny bedömning av de anställdas framtida pensionsintjänande. Istället för att beräkna pensionsskulden utifrån aktuell lön skall företagen enligt de nya reglerna använda sig av de anställdas slutlön där de framtida löneökningarna är inkluderade. Detta kommer förmodligen att leda till ökade skulder för de flesta företag. En ytterligare förändring rör koncerner med pensionsstiftelser där nya värderingar av stiftelsens tillgångar måste göras vilket även det påverkar storleken av pensionsskulden.

I detta hänseende har vi funnit det intressant att se på hur rekommendationerna påverkar företagets soliditet, lönsamhet och kapitalkostnad eftersom dessa ger en uppfattning av den finansiella ställningen. Vi har även för avsikt att i detta sammanhang utifrån de kvalitativa egenskaperna studera hur de beräkningsmässiga förändringarna uppfyller kravet på rättvisande bild.

Problemformuleringen har brutits ner i följande frågeställningar:

- Hur påverkas soliditet, lönsamhet och kapitalkostnad av RR 29/IAS 19 hos företag anslutna till det system som Försäkringsbolaget Pensionsgaranti (FPG) och Pensionsregistreringsinstitutet (PRI) administrerar.
- Hur väl överensstämmer den nya beräkningsmetoden i rekommendationen med de kvalitativa egenskaper som gemensamt bidrar till en rättvisande bild enligt IASB:s ramverk.

1.3 Syfte

Syftet med denna uppsats är att beskriva och analysera hur RR 29/IAS 19 för hantering av pensionsåtaganden, finansiellt kommer att påverka de företag som använder sig av Försäkringsbolaget Pensionsgaranti (FPG) och Pensionsregistreringsinstitutets (PRI) system samt diskutera hur de nya beräkningsmetoderna stämmer överens med IASB:s krav på rättvisande bild.

1.4 Avgränsningar

Detta avsnitt syftar till att klargöra och motivera de avgränsningar vi har satt upp för vårt arbete. Avgränsningarna har hjälpt till att styra arbetet under processens förlopp såtillvida att de klart begränsar både sökande och bearbetning av information. De hjälper också till att fokusera arbetets inriktning och fungerar sålunda som en så kallad processtyrningsfaktor, det vill säga den styr samspelet mellan frågor och svar, teori och empiri samt det analytiska arbetet.⁹

Vi ämnar i denna kandidatuppsats ge en överskådlig beskrivning av det svenska pensionssystemet och hur företagen redovisar sina pensionsåtaganden. En heltäckande undersökning av företagens pensionsredovisning är alltför omfattande för ett arbete av denna karaktär. Vi har därför valt att inrikta oss på koncerner som använder FPG/PRI systemet och de bakomliggande faktorer som påverkar den nya pensionsförpliktelsens storlek. FPG/PRI är det organ som hanterar de medel som företagen redovisar som pensionsavsättning i balansräkningen.

Vi begränsar oss till att i våra beräkningar studera två fallföretag som representerar skilda förutsättningar för den påverkan av pensionsskulden som de nya rekommendationerna kommer att innebära. Att använda dessa ”ytterligheter” gör att vi tydligare kan förstå bakgrunden till förändringen och visa på de konsekvenser som den frambringat.

1.5 Notsystem

I uppsatsen används den så kallade Chicago-manualen som referenssystem. Det innebär att noten är placerad i direkt anslutning till ett ord vid referens till ett specifikt ord eller uttryck. Vid referens till en specifik mening sätts noten innanför punkten i slutet av meningen. När en referens däremot åsyftar hela stycken placeras noten utanför punkten i slutet av meningen. Om referensen avser att gälla flera i rad på varandra följande stycken sätts noten enbart efter sista stycket. All text mellan denna not och motsvarande not ovan har således samma referens, förutom sådana meningar eller ord som är särskilt notade enligt ovan.¹⁰

---

⁹ Andersen s. 40-46

¹⁰ University of Chicago

1.6 Disposition

Kapitel 1: Inledning

Uppsatsen inleds med att beskriva bakgrunden till valt ämne. Därefter följer en problemdiskussion samt syfte och avgränsningar.

Kapitel 2: Metod

Metodkapitlet innehåller en förklaring till val av metod, en beskrivning av och motivering till vårt tillvägagångssätt samt information om hur vi samlat in information och litteratur. Vi avslutar kapitlet med olika resonemang kring uppsatsens trovärdighet.

Kapitel 3: Pensionsteori

I detta kapitel samt i de två nästföljande presenteras den teoretiska referensram som ligger till grund för studien. Pensionsteoriavsnittet inleds med en beskrivning av det svenska pensionssystemet där ITP-systemet står i fokus. Därefter följer en redogörelse för nuvarande normer i pensionsredovisningen samt de väsentliga nyheter som den nya rekommendationen medför. De faktorer som kommer att påverka de framtida beräkningarna av pensionsskuld och pensionskostnad beskrivs därpå. Slutligen följer en sammanfattande beskrivning av den nya regleringens effekter för företagen.

Kapitel 4: Redovisningsteori

För att kunna förstå de bakomliggande faktorerna kring företagens redovisning av pensionsåtaganden krävs att vi redogör för bakgrunden kring anpassningen till IAS 2005. Vi beskriver de olika aktörerna, svenska som internationella, och jämför deras syn på harmoniseringen. För att i vår analys kunna utreda hur väl rekommendationerna och dess effekter överensstämmer med internationella redovisningsprinciper redogörs för dessa i kapitlet. Avsikten är att i den slutliga analysen kunna använda dessa principer och egenskaper för att föra diskussionen vidare och dra givande slutsatser i ämnet.

Kapitel 5: Finansiell teori

Kapitlet innehåller en redogörelse för de granskningsverktyg som valts för att undersöka de beräkningsmässiga konsekvenserna av den nya rekommendationen. Inledningsvis beskrivs de nyckeltal som vi anser vara relevanta för att kunna göra bedömningar om hur förändringar i pensionsförpliktelser påverkar företagens finansiella ställning. Därefter redovisas för WACC, det verktyg som i beräkningsstudien används för att granska hur rekommendationen med valda antaganden påverkar kapitalkostnaden.

Kapitel 6: Beräkningsstudie

Här presenteras en sammanställning av de gjorda beräkningarna i studien. Kapitlet inleds med en beskrivning av pensionsskuldens olika beståndsdelar liksom de bakomliggande faktorer som påverkar pensionsskuldens storlek. De huvudsakliga beräkningarna är uppdelade i tre avsnitt. I det första behandlas förändringar i fallföretagens pensionsskuld respektive pensionskostnad efter att hänsyn tagits till påverkande faktorer. I nästföljande del studeras hur dessa förändringar påverkar soliditet och lönsamhet i fallföretagen. Till sist undersöker vi förändringarna i fallföretagens kapitalkostnad. Det övergripande beräkningsmaterialet finns samlat som bilaga.

Kapitel 7: Analys

I detta avsnitt ämnar vi, utifrån teorin, analysera de resultat vi erhållit. Analysen omfattar hur implementeringen av RR 29/IAS 19 påverkar företagens redovisning av pensionsåtaganden vid användning av FPG/PRI systemet samt hur detta i förlängningen avspeglar sig i företagens finansiella ställning. Dessutom diskuteras utifrån de kvalitativa egenskaperna, hur de beräkningsmässiga förändringarna uppfyller kravet på rättvisande bild. Allmänna reflektioner kring ämnesområdet avslutar kapitlet.

Kapitel 8: Resultat och resultatdiskussion

Avslutningsvis presenteras de resultat som erhållits i vår undersökning. Här ges även förslag till fortsatta studier inom det valda ämnesområdet.

2 Metod

I följande kapitel redogörs för det tillvägagångssätt som valts för att uppfylla uppsatsens syfte. Val av metod är av stor betydelse vid bedömning av resultatens och tolkningarnas relevans och tillförlitlighet.¹¹ Slutligen kommer vi att föra en diskussion angående val av metod och källkritik.

2.1 Undersökningsansats

En undersökningsansats visar på hur insamling av data skall ske samt hur den skall tolkas. Avsikten med detta är att ge läsaren en så pass bra inblick i handlingssättet att denne skulle kunna genomföra en egen studie i ämnet och även kritiskt granska vårt val av metoder.¹²

2.1.1 Induktiv och deduktiv metod

Inom allt vetenskapligt arbete uppstår problem med att relatera teori och verklighet till varandra. Det finns två vägar att gå, deduktion och induktion. Deduktion, bevisandets väg, innebär att forskaren genom empirisk prövning drar slutsatser om enskilda företeelser. För att kunna dra dessa slutsatser härleder forskaren en hypotes med avstamp i befintliga teorier och allmänna principer. Induktion, upptäckandets väg, innebär istället att forskaren empiriskt undersöker en företeelse och utifrån den insamlade informationen formulerar en teori. Här bör läsaren vara medveten om att den teori som forskaren lägger fram är färgad av dennes idéer och föreställningar, tillvägagångssättet kan således aldrig vara helt förutsättningslöst.¹³

Vi har i uppsatsen använt oss av en kombination av det induktiva och det deduktiva angreppssättet. Utifrån gjorda beräkningar i studien har vi dragit vissa finansiellt baserade slutsatser, kring företeelsen förmånsbaserade tjänstepensioner i koncerner, som kopplats till pensionsteorierna och dess modeller. På detta sätt vill vi försöka ge en ökad förståelse och kunskap inom det valda ämnesområdet och förutsäga möjliga framtida effekter.

---

¹¹ Patel, Davidsson s. 109

¹² Backman s. 37-38

¹³ Ibid. s. 20-21

2.1.2 Explorativ-, deskriptiv- och hypotesprövande ansats

De tre dominerande undersökningsansatserna är den explorativa, deskriptiva och hypotesprövande ansatsen. Valet av undersökningsansats utgår ifrån hur mycket man vet om ett visst problemområde innan undersökningen startar.

Den explorativa ansatsen har karaktären av att vara utforskande. Metoden lämpar sig bäst i ett tidigt skede av undersökningen. Utredaren vill utöka sin kunskap inom ett visst område genom att inhämta så mycket ny och allsidig information som möjligt. Syftet är att belysa ett bestämt problemområde allsidigt. Resultatet kan sedan användas för ytterligare studier.

Den deskriptiva studien är istället beskrivande. Den är inte lika allsidig som den explorativa, och utredaren begränsar sig här till några enstaka aspekter av det som skall undersökas. Denna beskrivning är av ett mer ingående slag. Redan när undersökningen påbörjas finns en hel del information om ämnet och beskrivningarna som görs i studien blir detaljerade och grundliga.

Den tredje formen är den hypotesprövande ansatsen. Den används då det inom området finns en omfattande kunskapsmängd och där teorier har utvecklats. Antagande om förhållanden i verkligheten försöker då härledas till teorin. Undersökningens antaganden kallas hypoteser och de uttrycker samband.¹⁴

För att på bästa sätt uppfylla uppsatsens syfte och ge svar på befintliga frågeställningar har vi använt oss av en kombination av den explorativa och den deskriptiva ansatsen. Den hypotesprövande ansatsen har inte varit aktuell då studiens ämnesområde är relativt utforskat. Inledningsvis har vi i möjligaste mån samlat på oss den information som finns tillgänglig kring pensioner och sådana åtagandens finansiella påverkan för företagen. Med denna kunskapsbas har vi sedan gått vidare och bearbetat erhållen information för att kunna avgöra vad som är relevant för fortsatta studier i ämnet. På detta sätt har vi därefter kunnat utarbeta de beräkningar som redogörs för i kapitel 6.

2.1.3 Kvalitativ- och kvantitativ ansats

Det finns två huvudsakliga metodansatser inom samhällsvetenskapen som även måste tas i beaktande; den kvalitativa och den kvantitativa metodansatsen. Något

---

¹⁴ Patel, Davidsson s. 11

förenklat kan skillnaden förklaras med utgångspunkt i hur man väljer att bearbeta och analysera den information som samlats in.

En kvalitativ ansats avser forskning som använder sig av verbala analysmetoder. Informationen består av många upplysningar om få undersökningsenheter. Metoden har en låg grad av formalisering och syftet är att få en hög grad av förståelse för det problem som ska undersökas. Målet är att resultaten av problemstudien skall ge en helhetsbild som möjliggör en ökad insikt i den undersökta företeelsen. Vid användandet av kvalitativa metoder är det forskarens uppfattning och tolkning av den insamlade informationen som styr resultatet av undersökningen.

Vid en kvantitativ ansats avses forskning som använder sig av statistiska bearbetnings- och analysmetoder. Syftet med metoden är att förklara olika orsakssamband. Metoden är mer formaliserad och strukturerad och är i stor utsträckning präglad av kontroll från forskarens sida. Metoden lämnar även utrymme för granskning och jämförelse av den lämnade informationen. Vid den kvantitativa metoden ska det undersökta materialet göras mätbart och även kunna presenteras numeriskt.¹⁵

Vi har uteslutande använt oss av den kvalitativa ansatsen i vår undersökning. Genom studien av de två fallföretagen kan vi skapa oss en högre grad av förståelse för hur förändringarna i företagens finansiella ställning kan komma att påverka övriga företag med liknande förutsättningar. Med stöd av våra beräkningar har vi tolkat resultaten och skapat oss en uppfattning om hur företagen bemöter de nya villkoren gällande redovisning av tjänstepensionsåtaganden.

2.2 Undersökningsmetod

Arbetet med beräkningarna följer vårt syfte och behandlar de effekter som övergången till RR 29/IAS 19 för med sig. Den är gjord som en skrivbordundersökning grundad på sekundärdata med årsredovisningar från en rad utvalda koncerner. Av dessa har vi sedan valt ut två som ansetts lämpliga för att i beräkningarna åskådliggöra de konsekvenser som RR 29/IAS 19 för med sig. Undersökningen av dessa sekundärdata är i sin tur beroende av den diskussion som löpande förts med kontaktpersoner på PRI och Öhrlings PWHC. Informationen ligger till grund för våra utförda beräkningar av pensionsskuld och pensionskostnad. På detta sätt utformas studien utifrån det deskriptiva tankesättet. Med hjälp av insamlat material utarbetas frågeställningar som diskuteras och konkretiseras med stöd av våra kontaktpersoner.

---

¹⁵ Holme, Solvang s. 75f

2.3 Datainsamling

Vid datainsamlingen skiljer man på två typer av data; primärdata samt sekundärdata. I vår studie har vi använt oss av båda slagen.

2.3.1 Sekundärdata

Sekundärdata utgörs av redan insamlad och publicerad information som tidigare använts i ett annat syfte. Den används för att få kunskap dels från teorier och modeller dels från tidigare undersökningar på området. Problemområdet avgör hur mycket sekundärdata som går att få fram.

Än så länge finns inga heltäckande undersökningar kring hur RR29/IAS 19 kommer att inverka på företagens finansiella verksamhet. Däremot finns en del artiklar och rapporter som berör ämnet. Den litteratur som studerats i vårt arbete består av böcker, rapporter, företagsbeskrivningar, artiklar i tidskrifter och tidningar, RR:s rekommendationer samt IASB:s ramverk. Litteraturförteckningarna i här exemplifierad litteratur har använts för att ta fram kompletterande information. Internet har varit en viktig informationskälla i denna studie eftersom aktuell information kring ämnet återfinns här. Litteratursökning har gjorts i olika databaser på Universitetsbiblioteket och på Ekonomiska biblioteket i Lund. De databaser som använts för att finna relevant information är Lovisa och Affärsdata. Vid sökning i de olika databaserna har begrepp som harmonisering, IASB, IAS 19, RR 29 och pensioner använts. Vi har också använt dessa begrepp i olika kombinationer samt deras engelska motsvarighet. En viktig källa vid vår finansiella konsekvensstudie av valda fallföretag har varit årsredovisningar.

2.3.2 Primärdata

Primärdata är en förstahandskälla som samlas in för uppsatsens specifika syfte. Det finns i huvudsak två tekniker vid insamling: intervjuer och enkäter. Valet mellan teknikerna beror bland annat på problemets karaktär och tillgängliga resurser. En fördel med primärdata jämfört med sekundärdata är att den helt kan anpassas till frågeställningen i undersökningen.¹⁶

---

¹⁶ Eriksson, Wiedersheim s. 16ff

2.3.2.1 Val av undersökningsobjekt

Vid vår primära insamling av material insåg vi att PRI är den aktör på marknaden som besitter väsentlig samlad information på området, eftersom de administrerar förmånsbaserade pensionsåtaganden för cirka 1.750 svenska företag. Detta föranledde vår initiala kontakt med institutet. Tyvärr var man på PRI inte beredd att lämna ut information om hur de nya beräkningarna i och med RR 29/IAS 19 kommer att utformas. Ansvariga hänvisade till den sekretess som gäller företagsinformation som institutet äger. Man rekommenderade oss istället att kontakta företrädare på Öhrlings PWHC som besitter specialkompetens inom området och har större möjlighet att tillhandahålla information. Från revisionsbyrån fick vi den information som var nödvändig för att kunna genomföra den beräkningsmässiga studien. Utifrån personalsammansättningen och beroende på hur pass länge företaget varit anslutet till PRI, valde vi ut två koncerner inom branscher där våra beräkningar kunde visa på olika konsekvenser med anledning av införandet av RR 29/IAS 19. Det ena företaget har sedan början av 1900-talet varit verksamt i råvarubranschen och har en jämn fördelning mellan aktivt anställda och pensionärer. Vårt andra undersökningsobjekt bildades 1994 och är aktivt inom IT-branschen. Företaget har ett fåtal pensionärer och tidigare anställda, samt ett stort antal aktiva anställda varav flertalet har större delen av sitt yrkesverksamma liv framför sig.

Vi har valt att anonymisera de båda företagen eftersom detta ger oss möjlighet att justera och därigenom förenkla företagens räkenskaper, för att på så sätt kunna göra mer generella antaganden av konsekvenserna med anledning av den nya rekommendationen. För att belysa de centrala förändringarna har vi i beräkningarna använt oss av företagens balans- och resultaträkningar. De specifika fallföretagen påverkas olika av de nya rekommendationerna och det är just orsakerna till dessa olikheter vi avser att utreda. Ur beräkningsresultaten kan slutsatser dras om hur olika faktorer påverkar företagens redovisning av pensionsåtaganden.

För att analysera olika faktorerers inverkan på fallföretagens finansiella ställning efter införandet av RR29/IAS19, har vi valt att använda oss av ett antal finansiella instrument. Vid bedömningen av hur förändringarna i pensionsförpliktelsen påverkat företagens ekonomiska förutsättningar, har vi valt att göra ett antal nyckeltalsberäkningar. I och med att rekommendationen påverkar kapitalstrukturen, det vill säga förhållandet mellan främmande och eget kapital, är det intressant att analysera denna förändring. För att tydliggöra förhållanden kring detta har vi använt oss av Weighted Average Cost of Capital (WACC), ett välkänt granskningsverktyg med vars hjälp vi avser utreda i vilken grad förändringar av pensionsförpliktelse påverkar företagets marknadsvärde.

2.4 Trovärdighet

En undersökning är aldrig helt objektiv, då den alltid är en spegling av författarnas värderingar och referensramar. Det är emellertid av största vikt att sträva efter att minimera subjektiviteten.¹⁷ Vid granskning av undersökningens trovärdighet kan dess validitet och reliabilitet studeras. Källorna bör vara representativa, så att det som mäts verkligen är det som undersökningen avser mäta - validitet. Det är även angeläget att försäkra sig om att den insamlade informationen är pålitlig - reliabel.¹⁸

2.4.1 Validitet

Med validitet avses, som ovan nämnts, i vilken grad undersökningen har mätt det vi avsåg att mäta. För att försäkra sig om en god validitet är det av största vikt att använda sig av för ämnet lämpliga metoder och källor. Vår undersökning bygger främst på lämplig litteratur och andra publikationer i ämnet. Dessutom har diskussioner förts med specialister på området kring de beräkningar som genomförts. Genom att föra samman information från olika kanaler, jämföra upplysningarna och bearbeta materialet har vi försökt öka validiteten i studien. En viktig del i vårt arbete med beräkningarna har varit att verifiera erhållen information så att våra uträkningar stämmer överens med företagens finansiella verklighet.

Som undersökningsobjekt valde vi två koncerner, noterade på Stockholmsbörsen, som tillämpar Redovisningsrådets rekommendationer. För att möjliggöra en jämförelse över huvud taget, såg vi oss tvungna att göra vissa justeringar i företagens räkenskaper vad beträffar använd skattesats. Företag med olika utländska dotterbolag räknar nämligen samman de olika ländernas skattesatser till en generell, vilket i våra beräkningar försvårar en rättvisande jämförelse mellan de undersökta företagen. Justeringarna kan tänkas påverka validiteten negativt men är å andra sidan en förutsättning för att kunna genomföra en givande komparativ undersökning. Vi har använt vedertagna beräkningsmetoder vid framtagandet av de finansiella mått med vars hjälp vi analyserar det föreliggande materialet. Våra uträkningar är konsekvent gjorda och resultaten är noggrant kontrollerade.

---

¹⁷ Eriksson, Wiedersheim s. 26f

¹⁸ Bjereld, Demker, Hinnfors s. 38f

2.4.2 Reliabilitet

Med reliabilitet avses att resultatet skall vara tillförlitligt och stabilt. Om inga faktorer förändras ska undersökningen om den görs igen, med samma syfte och samma metod, ge liknande resultat. Målet är att minimera slumpens inverkan. Eventuella skillnaden skulle troligtvis bestå i vilka källor som används samt vilka argument man väljer att betona.¹⁹

Om validiteten är beroende av vad som mäts kan reliabiliteten sägas vara beroende av hur de mäts. Om mätningarna är gjorda på ett dåligt sätt, har låg reliabilitet, spelar det ingen roll om måtten är valida eller inte, resultatet kommer ändå att bli fel.²⁰

Vi har i så hög utsträckning som möjligt valt att basera vår teori på information från ansedda källor som vi bedömer ha hög tillförlitlighet. Utifrån våra egna beräkningar och kommentarer kring dessa från kontaktpersonerna, drar vi egna slutsatser och gör tolkningar, något som ytterligare kan påverka resultatet. För att minimera utrymmet för tolkningar har vi använt oss av, inom redovisnings- och finansiell teori, vedertagna begrepp.²¹

Vår utgångspunkt i studien är verkliga företag vars räkenskaper vi justerat för att möjliggöra en jämförelse. Vi använder konsekvent samma antaganden avseende de båda undersökningsobjekten för att studien ska bli så rättvisande som möjligt.

2.5 Källkritik

För att kunna komma fram till tillförlitliga slutsatser utifrån ett material krävs ett kritiskt förhållningssätt till använda källor. Under arbetet med denna uppsats samlades en stor mängd material in, vilket gjorde det än viktigare att kunna bedöma insamlade och använda källor.

I boken "Research Method and Methodology in Finance and Accounting" diskuteras begreppen omvärldsvaliditet och tidsvaliditet. Omvärldsvaliditet, det vill säga generalisering av forskningsresultaten till andra länder och förhållanden, kan utgöra ett problem inom redovisningen. Tidsvaliditeten, det vill säga frågan om huruvida forskningsresultaten gäller även för andra tidsperioder, är antagligen särskilt

---

¹⁹ Eriksson, Wiedersheim s. 41f

²⁰ Bjereld, Demker, Hinnfors s. 76f

²¹ Patel, Davidsson s. 9-12

problematiser inom redovisningen.²² Förhållandena inom redovisningen tenderar att ständigt förändras som ett resultat av bland annat harmoniseringssträvanden och internationell utveckling. Att uppnå hög tidsvaliditet torde därmed vara svårt vid forskning inom redovisningsområdet.²³

Källor kan då de granskas klassificeras utifrån tre kritiska kriterier; samtidskrav, tendenskritik och beroendekritik. Nedan diskuteras dessa källkritiska kriterier utifrån insamlad data.

Samtidskravet innebär att författaren skall bedöma informationens aktualitet för undersökningens syfte. Dessutom gäller att ju längre tid som förflutit mellan skriftlig och muntlig utsaga och den händelse som utsagan gäller, desto osäkrare är källan. För att möta samtidskravet har vi försökt använda oss av så aktuell information som möjligt. Då det gäller artiklar har vi begränsat oss åt till dem som är producerade år 1999 eller senare. Vi har i stor utsträckning använt oss av Internet som redskap för att finna information. Nackdelen med detta är att kvalitén på materialet varierar och ofta är svårbedömd. Vi har uteslutande använt oss av information som publicerats i erkända tidskrifter eller som vi funnit på hemsidor för organisationer som vi bedömt vara tillförlitliga. Samtidskravet gör att Internet ibland utgör den enda informationskällan, eftersom ämnet kan vara av den karaktär att materialet bör vara relativt aktuellt. Vi har här tvingats göra en avvägning mellan materialets tillförlitlighet och samtidskravet.

Under informationsinsamlingen har vi funnit att det endast är ett fåtal som är erkänt kunniga inom ämnet pensionsredovisning och deltar i den pågående debatten. När det gäller redovisning av pensionsåtaganden har utvecklingstakten länge varit tämligen låg medan man med kommande förändringar kan förvänta sig ett ökat intresse för ämnet.

Tendenskritiken innebär att författaren skall särskåda vilken vinkling som författaren eller forskaren har haft. Dessutom skall denne försöka bedöma om uppgiftslämnaren har några egna intressen i den lämnade informationen. Tendenskritiken är möjlig att mildra genom att använda flera olika källor. Då vi bedömt sekundärdatans informationsvärde har vi försökt jämföra källornas olika motiv. Det skulle exempelvis kunna vara så att redovisnings- och värderingskonsulter och de som arbetar praktiskt med redovisning inom ett bolag har olika åsikter och egenintressen i en fråga.

En del av våra sekundärdata består av artiklar. I artiklar ger författaren i högre grad uttryck för sin subjektivitet, exempelvis genom spekulationer, än vad som är vanligt

---

²² Ryan, Scapens, Theobald s. 92

²³ Jonasson s. 30

i vetenskapliga rapporter. För att bedöma trovärdigheten i en artikel är det relevant att känna till artikelförfattarens bakgrund och egenintresse i ämnet, något som inte alltid är uppenbart för läsaren. Att en källa tenderar att föra fram en viss parts syn på en företeelse betyder inte alltid att den för den skull är ointressant. Exempelvis kan två källor med motsatt tendens användas för att balansera varandra. Vi har i arbetet, så långt det är möjligt, försökt att ta hänsyn till detta. Problemet är att kunskapen inom ämnesområdet är så pass begränsad och centrerad kring ett fåtal personer som åtnjuter stort förtroende.

Beroendekritiken innebär att författaren granskar vilka källor som har använts för att producera rapporten. Det krävs att man kontrollerar att författarna inte är avhängiga av varandra, exempelvis hämtat sin information från samma källa. I arbetet har beroendekritiken varit svår att uppfylla mycket beroende på att ämnesproblematiken är så pass ny. Detta medför att kunskapen kring RR 29/IAS 19 ännu inte har spritt sig till dem som praktiskt arbetar med pensionsvärderingsfrågor. I Sverige finns en kärna av erkända skribenter inom pensionsredovisningsområdet som ofta figurerar i facktidskrifter. Det förekommer att författarna kommenterar varandras artiklar eller refererar till något seminarium som de tillsammans närvarat på. Här finns en uppenbar risk för att ett beroendeförhållande kan uppstå.²⁴

---

²⁴ Eriksson, Wiedersheim s. 82f

3 Pensionsteori

Pensionsteorin är ämnad att ge läsaren en god inblick i ämnet pensioner. Med en bred kunskapsbas har läsaren sedan möjlighet att tillgodogöra sig de mer invecklade teorierna och framförallt hur man skall beräkna och redovisa pensionsåtaganden. Kapitlet inleds med en beskrivning av det svenska pensionssystemet där ITP-systemet står i fokus. Därefter följer en redogörelse för nuvarande normer i pensionsredovisningen samt de väsentliga nyheter som den nya rekommendationen medför. De faktorer som kommer att påverka de framtida beräkningarna av pensionsskuld och pensionskostnad beskrivs därpå. Slutligen följer en sammanfattande beskrivning av den nya regleringens effekter för företagen.

3.1 Skulder, avsättningar och ansvarsförbindelser

Alla företag har någon typ av åtagande, det kan vara till ägare, anställda, leverantörer, kreditgivare med flera. Här uppkommer frågor kring hur dessa olika åtaganden skall klassas. Pensioner, som är en form av framtida förpliktelse till de anställda, kan i företagets redovisning kategoriseras som antingen skuld, avsättning eller ansvarsförbindelse. För att bättre förstå den fortsatta redogörelsen kring pensionsåtaganden krävs att vi ser närmare på dessa nyckelbegrepp.

Den svenska definitionen på vad som skall vara uppfyllt för att en förpliktelse skall klassas som en skuld, avsättning respektive ansvarsförbindelse överensstämmer med IASB:s kriterier för densamma. De svenska kriterierna är som följer:

- **Åtagande**; förpliktelsen skall vara ett befintligt åtagande för företaget.
- **Inträffad händelse**; förpliktelsen skall ha uppkommit som en följd av inträffade händelser.
- **Troligt utflöde av resurser**; innebär att ett utflöde av resurser för att reglera åtagandet måste vara troligt.
- **Tillförlitlig uppskattning av åtagandet**; förpliktelsen skall på ett tillförlitligt sätt kunna uppskattas till sin storlek.

Beroende på dessa fyra faktorer kan en förpliktelse antingen redovisas som en skuld, avsättning eller ansvarsförbindelse.

En förpliktelse skall redovisas som en skuld om den är säker till förekomst och säker vad gäller såväl belopp som tidpunkt när förpliktelsen förfaller. Åtagandet skall

redovisas som en avsättning om den är hänförlig till innevarande eller det tidigare räkenskapsåret. Den skall vara sannolik till sin förekomst men kan vara oviss till belopp eller den tidpunkt då den skall infrias.²⁵ Avsättningen skall motsvara nuvärdet av de framtida betalningar som åtagandet förväntas ge upphov till. De förväntade utbetalningarna skall därför diskonteras om de ligger så långt fram i tiden att diskonteringen har väsentlig betydelse för beloppets storlek.²⁶ Årsredovisningslagen definierar avsättningar som ett mellanting av skuld och eget kapital. Det betyder att balansräkningen skulle kunna tolkas mer ”optimistiskt” om företaget väljer att redovisa en förpliktelse som en avsättning istället för en skuld. Om förpliktelsens förekomst varken är sannolik eller säker men ändå anses möjlig, skall den i balansräkningen inom linjen redovisas som en ansvarsförbindelse. Jämfört med de förpliktelser som redovisas som avsättningar eller skulder kan ansvarsförbindelserna antingen uppfattas som att de inte är säkra eller sannolika. Förbindelsen redovisas ungefär som en tilläggsupplysning vilket betyder att en ansvarsförbindelse varken kan påverka ett företags resultat eller nettotillgång.²⁷

Täckning för pensionsåtaganden kan finnas, dels i form av redovisad skuld i balansräkningen, dels i form av kapital i fristående pensionsstiftelse med egna tillgångar. I allmänhet redovisas pensionsåtaganden som skuld under rubriken ”avsatt till pensioner”, vilket även är i enlighet med Årsredovisningslagen. Om pensionsåtagandet inte tagits upp som skuld eller har täckning i stiftelse skall den tas upp som separat post bland ansvarsförbindelserna. FAR anser det synnerligen önskvärt att alla pensionsåtaganden, som inte har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet eller i tecknad pensionsförsäkring, skall skuldföras.²⁸

3.2 Svenska Pensionssystemet

Historiskt sett har det inte varit en självklarhet att erhålla ersättning efter avslutad anställning. Så sent som på 1910-talet blev pension en lagstadgad avtalad rättighet. Dessförinnan hade familjen eller socknen haft huvudansvaret för sina åldringar. Dagens folkpension härstammar från de förändringar som skedde i början av förra seklet. Pension utgår på grund av ett tidigare anställningsförhållande och kan betraktas som uppskjuten lön, det vill säga ett konsumtionsutrymme som man avstår att utnyttja under den yrkesverksamma tiden, för att istället ha tillgång till dessa medel under åren som pensionär.²⁹

---

²⁵ ÅRL kap. 3 § 9

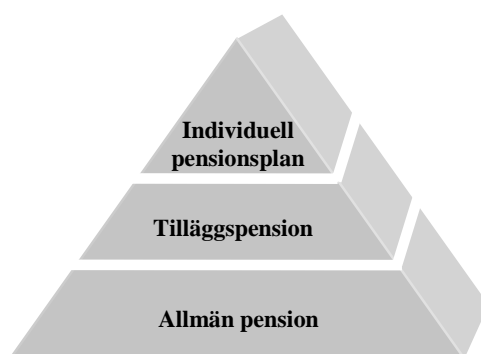
²⁶ Smith s. 66

²⁷ Thomasson s. 41

²⁸ FAR 4 p. 1-2

²⁹ Randquist s. 19

Dagens svenska pensionssystem består av tre olika delar; allmän (lagstadgad) pension, avtals/tjänstepension, i den fortsatta framställningen benämnd tilläggspension, samt individuella pensionslösningar.³⁰

Figur 1. Svenska pensionssystemet

Den allmänna pensionen, som är en del av socialförsäkringssystemet, utgör grunden för det svenska pensionssystemet och administreras av Riksförsäkringsverket. Alla som är folkbokförda i Sverige har rätt till denna, medan de övriga pensionsformerna fungerar som komplement. Samtliga som arbetar under kollektivavtal omfattas av tilläggspensionen och har rätt till kollektivavtalade pensionsutbetalningar. Det är arbetsgivaren som betalar ut tilläggspensionen och det är därför företagets redovisning som påverkas av dessa pensionsutfästelser. Den individuella pensionslösningen är pensionsförsäkringen och pensionssparandet som individen själv betalar.³¹

Tilläggspension består av tre olika delar:³²

- Alla som arbetar under kollektivavtal omfattas av den allmänna pensionsplanen också känd som avtals-/tjänstepensionsplanen. Reglerna skiljer sig åt mellan olika allmänna pensionsplaner och det finns flera olika varianter. En av de vanligaste allmänna är ITP, Industrin och Handels tilläggspension för tjänstemän.
- Pensionsförsäkring som var och en tecknar individuellt, även kallad traditionell- eller privat pensionsförsäkring. De pensionsformer som kan tecknas individuellt är traditionell pensionsförsäkring, fondförsäkring och individuellt pensionssparande. Individuella pensionsförsäkringar är till för anställda som inte omfattas av allmän pensionsplan, det vill säga arbetstagare i företag utan kollektivavtal. Även så kallade frikretsare som VD, företagare

---

³⁰ Randquist s. 28

³¹ Ibid. s. 30-43

³² Dahlin, Lundén s. 246f

och dennes make inkluderas i den individuella pensionsförsäkringen då de ej ryms inom kollektivavtalet.

- En arbetsgivare har, oavsett om det finns något kollektivavtal eller inte, alltid möjlighet att erbjuda tidigare anställda eller dennes efterlevande pension, så kallad direktpension, som betalas ut direkt via företaget.

Avsikten med vårt arbete är att undersöka hur företag kopplade till ITP-planen genom FPG/PRI systemet kommer att påverkas av de nya reglerna kring pensionshantering. Att äga en övergripande kunskap kring det svenska pensionssystemet är en förutsättning för att kunna ta till sig och förstå den vidare diskussionen kring pensionsredovisningen i företag som använder sig av ITP-planen.

3.3 Industrins och handelns tilläggspension - ITP

Industrins och handelns tilläggspension (ITP) bygger på ett kollektivavtal mellan Föreningen Svenskt Näringsliv och PTK som är en pensionsplan för privatanställda tjänstemän. Sedan dess uppkomst år 1960 har man kontinuerligt arbetat med att reformera planen. Den nuvarande ITP-planen antogs i mitten av 1970-talet och genomgick en betydande justering under år 1990. Idag omfattas ca. 620.000 anställda av ITP-planen. Pensionen baseras på tjänstemannens slutlön exklusive övertidsersättning. Två gånger om året tar PRI Pensionstjänst in medel för kommande pensionsutbetalningar från företagen och sköter alltså den praktiska administrationen av pensionsutbetalningarna åt företagen.

ITP består av olika pensionsdelar varav vi framförallt kommer att behandla förmånsbestämd ålderspension. Denna räknas upp med inflationen och garanterar de anställda en viss del av slutlönen livet ut. Även den premiebestämda/avgiftsbaserade kompletterande tilläggspensionen berörs till viss del. Den bestäms av hur stor premie som arbetsgivaren betalar in totalt och hur dessa medel sedan förvaltas.

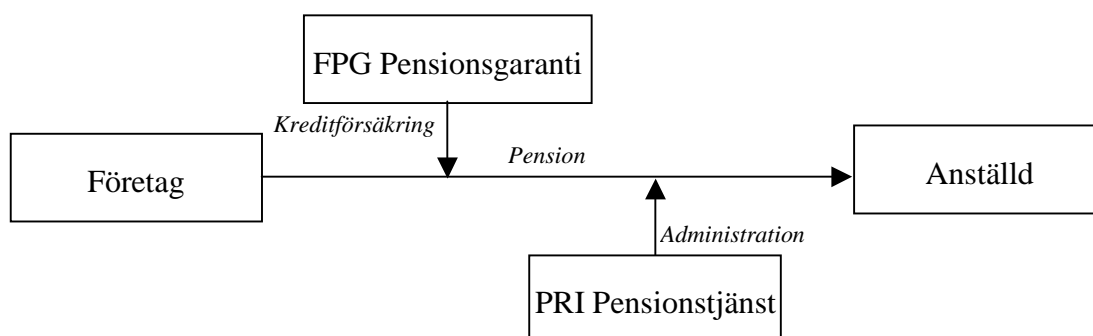
Företagen kan välja mellan två alternativa sätt att finansiera ålderspensionsdelen i ITP. Det ena alternativet innebär att företaget ansluter sig till FPG/PRI och sätter av medel för pensioner som pensionsskuld i balansräkning eller i egen pensionsstiftelse samt kreditförsäkrar pensionen via FPG. Detta innebär att arbetsgivaren även tar på sig rollen som försäkringsbolag gentemot sina anställda. Det andra alternativet innebär att företaget till Alecta (tidigare SPP) betalar försäkringspremier och låter dem förvalta pensionskapitalet. Detta kommer, med hänsyn till våra avgränsningar, inte att redogöras för i den fortsatta framställningen.

Vilket alternativ företaget än väljer att finansiera tjänstepensionen med, skall det finnas medel att täcka de kommande pensionsutbetalningarna. Den svenska

anpassningen till IAS:s regler medför att flertalet företag tvingas avsätta ytterligare betydande medel till framtida pensionsutbetalningar. PRI:s uppgift vid övergången är att bistå företagen med beräkningar kring företagets pensionskulder. För att tillfredsställa läsarens behov av förståelse inför företeelsen FPG/PRI följer nedan en redogörelse för systemet.³³

3.3.1 Försäkringsbolaget Pensionsgaranti & Pensionsregistreringsinstitutet

Figur 2. Modell FPG Pensionsgaranti - Företaget har en pensionskund till sina anställda. För att behålla kapitalet i företaget tecknas en kreditförsäkring hos FPG. Pensionerna är därmed tryggade. PRI Pensionstjänst sköter administrationen.³⁴

PRI bildades 1961 som en ideell förening efter den första överenskommelsen mellan ITP och Svenskt Näringsliv, Sif och Ledarna. PRI Pensionstjänst AB ägs av den ideella föreningen och har som främsta uppgift att administrera pensionsåtaganden åt företag. I arbetsuppgifterna ingår att hålla reda på hur stor skuld arbetsgivare har till sina anställda/tidigare anställda. PRI har ett nära samarbete med Alecta som hjälper till vid skötseln av den praktiska hanteringen av pensionerna. Alecta, Nordens största pensionsförvaltare med ca. 330 miljarder kronor i förvaltat kapital, bistår 27 000 företag och administrerar idag 1,4 miljoner försäkringar i det privata näringslivet.

Valet av FPG/PRI systemet innebär vissa klara fördelar för ett företag. Man ges möjlighet att, genom fördelaktiga lån, förfoga över det kapital som betalats in till institutet fram till dess att pensionerna skall betalas ut. Det företag som väljer att behålla pensionspengarna i egen balansräkning gör detta eftersom man tror sig kunna förvalta och därmed förränta pengarna bättre i den egna rörelsen än vad Alecta skulle kunna göra.

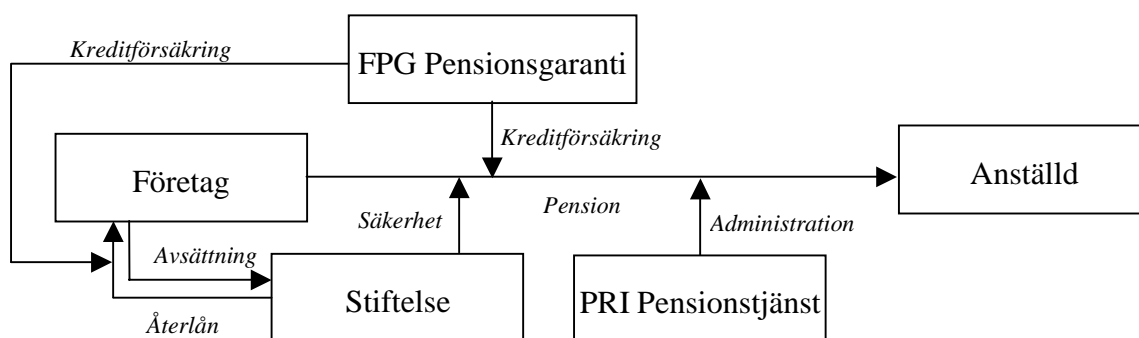
³³ PRI Pensionshandbok s. 2f

³⁴ FPG Försäkringsbolaget Pensionsgaranti s. 5

Enligt Tryggandelagen måste en allmän pensionsplan tryggas. Detta gör företagen genom att man kreditförsäkrar de anställdas pensioner hos Försäkringsbolaget Pensionsgaranti. FPG är ett ömsesidigt kreditförsäkringsbolag som ägs av de försäkrade bolagen. En förutsättning för att få ansluta sig till PRI-systemet och för att pensionsåtaganden skall vara avdragsgilla, är att kreditförsäkring tecknas. Premien uppgår för närvarande till 0,2 % av pensionsskulden. FPG gör löpande kreditprövningar av företagen och meddelar kreditförsäkring för upp till tre år i taget. De företag som har god lönsamhet och stark finansiell ställning behöver i regel inte ställa några säkerheter för sin pensionsskuld.

Dagens lågkonjunktur och det försämrade börsklimatet har medfört att företag med svaga resultat eller minskade verksamheter valt att lösa in sina pensionsåtaganden och istället köpt premier i Alecta för att få balans mellan sina pensionsskulder och omfattningen på sin rörelse.³⁵

3.3.2 Pensionsstiftelser

Figur 3. Modell FPG Pensionsgaranti - Företaget har en pensionsskuld till sina anställda som tryggas med en pensionsstiftelse. Kreditförsäkringen hos FPG utgör en extra säkerhet och täcker eventuell brist i stiftelsen. För att kunna använda kapitalet kan företaget återlåna medel ur stiftelsen. Lånet säkerställs genom en garanti från FPG.³⁶

Ett alternativ till FPG/PRI systemet är att företaget istället gör avsättningar till en pensionsstiftelse. Genom att bilda en pensionsstiftelse kan arbetsgivaren överföra medel till en annan juridisk person för att trygga sitt pensionsåtagande. Om företaget går i konkurs ingår inte pensionsstiftelsens medel i konkursboet. Att placera medel i pensionsstiftelser är allt mer förekommande bland företag anslutna till FPG/PRI, eftersom stiftelseformen ger möjlighet till friare placeringar med förhoppningsvis högre avkastning. Liksom företagens avsättningar till PRI-systemet är stiftelsens tillgångar öronmärkta för pensioner och utgör en pantsäkerhet för ett företags

³⁵ PRI Pensionshandbok s. 4

³⁶ FPG Försäkringsbolaget Pensionsgaranti s. 5

pensionsåtaganden. Stiftelsetillgångarna är i likhet med de traditionella avsättningarna till PRI kreditförsäkrade hos FPG. För att på ett effektivt sätt skapa resultatutjämning kan företaget använda sig av stiftelsen för att successivt bygga upp en buffert för eventuellt framtida bruk, exempelvis förtidspensioneringar.³⁷

Pensionsstiftelser kan användas på liknande sätt som periodiseringsfonder genom att företagen kan styra hur stora avsättningar till och lån från stiftelsen man vill göra. Detta leder till att företaget kan balansera sitt resultat över längre tidsperioder. Finansiella följder, såsom förbättrad soliditet och avkastning på sysselsatt kapital, är positiva effekter av den minskade balansomslutningen. Stiftelseformen medför även vissa skattemässiga fördelar.³⁸

IAS 19 kommer att medföra vissa positiva konsekvenser för de företag som redan använder sig av pensionsstiftelser. De nya riktlinjerna ger bolagen en ökad frihet att styra det bokförda värdet på pensionstillgångarna och därigenom möjlighet att påverka resultatet. Bolag med pensionsstiftelse kommer att kunna justera redovisat värde på tillgångarna genom att räkna in förväntad framtida avkastning. Detta kan medföra att företag med en pensionsstiftelse vars förväntade avkastning på kapitalet är högre än den verkliga kan intäktsföra denna avkastning i resultaträkningen.³⁹

Vi har i våra beräkningar valt att inte behandla de konsekvenser för pensionsstiftelser som RR 29/IAS 19 kommer att innebära. Anledningen till detta är framförallt att företagens årsredovisningar saknar information om pensionsstiftelser. Företagen har inte heller varit villiga att förmedla sådan intern information, något som för vår del utgjort en förutsättning för beräkningar över huvud taget.

3.4 Nuvarande normer för pensionsredovisning

Gällande normer kring pensionskostnader och pensionsskuld finner man i FAR:s rekommendation nr. 4, årsredovisningslagen, bokföringslagen och i lagen om tryggande av pensionsutfästelser (tryggandelagen). Från och med januari 2004 börjar även den nya rekommendationen RR 29, som baseras på IAS 19, att gälla. Vi kommer nedan att redogöra för nu gällande normer i den mån de är relevanta för vår fortsatta undersökning. Tonvikten kommer emellertid att läggas på de nya reglerna i RR 29 och IAS 19.

Lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. reglerar de civilrättsliga frågor som rör pensionsutfästelser. Utfästelserna skall tryggas och säkerställas så att

---

³⁷ Randquist s. 81

³⁸ PRI Pensionshandbok s. 4

³⁹ Billing, Veckans Affärer 31/3/2003

den anställde får ut sin pension oavsett vad som händer med företaget. Här finns regler rörande företagets skyldighet att kreditförsäkra pensionsutfästelserna hos FPG eller att trygga pensionen genom att betala in premier till försäkringsbolag.⁴⁰ Tryggandelagen innehåller tvingande bestämmelser för redovisning av allmän pensionsplan i juridisk person, det vill säga på företagsnivå. Reglerna har även skattemässig betydelse.

Kommunalskattelagen fastställer att arbetsgivaren måste tillämpa tryggandelagens bestämmelser för att få skattemässig avdragsrätt för sina pensionskostnader.⁴¹ Regeringen har, enligt tryggandelagens bestämmelser, utsett Finansinspektionen för att bestämma de försäkringstekniska (aktuariella) antaganden som skall tillämpas vid beräkningen av pensionsskulden. Efter införandet av RR 29 ligger det istället på företagen att göra egna aktuariella antaganden. Enligt Finansinspektionens föreskrifter får företag som valt att trygga sina pensionsåtaganden i en pensionsstiftelse endast tillgång till stiftelsens förmögenhet i form av gottgörelse för företagets pensionsutbetalningar.⁴²

Enligt Årsredovisningslagen (1995:1554) och FAR:s rekommendation 4 skall pensionsskulden specificeras under rubriken avsättningar till pensioner och liknande förpliktelser under huvudrubriken avsättningar. I not skall framgå hur stor del av pensionsskulden som avser FPG/PRI pensioner enligt FPG:s pensionsvillkor. Det bör också framgå hur stor del av avsättningarna som omfattas av tryggandelagen. Om ett företag har satt av kapital i en pensionsstiftelse måste posten avsatt till pensioner minskas med samma belopp och intäktsföras. Visar det sig att värdet av pensionsstiftelsens förmögenhet underskrider beräknad pensionsskuld ska skillnaden redovisas som skuld i företagets balansräkning.⁴³

3.5 Den kommande rekommendationen RR 29/IAS 19

RR 29 bygger, som tidigare nämnts, på International Accounting Standards Boards standard IAS 19. Genom övergången till IAS 2005 uppfyller Sverige EU:s strävan mot en mer enhetlig redovisning medlemsländerna emellan. Syftet med den svenska rekommendationen är att förbereda företagen inför den totala övergången till IAS regelverk. RR 29, Ersättning till anställda, är en översättning av IAS 19, Employee Benefits, med undantag för vissa punkter kring övergångsregler. RR 29 skall tillämpas av svenska börsnoterade företag medan onoterade bolag kan välja om de

---

⁴⁰ Thomasson s. 92

⁴¹ Lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.

⁴² Palm s. 25f

⁴³ FAR 4 p. 1

vill följa rekommendationen. Nedan följer en kortfattad beskrivning av väsentliga nyheter i RR 29 jämfört med nuvarande normer och praxis i Sverige.⁴⁴

- Samtliga pensionsutfästelser i en koncern skall klassificeras på ett enhetligt sätt med utgångspunkt från RR 29. Som det ser ut idag är det öppet för koncerner att redovisa pensionsåtaganden olika beroende på vilka normer och praxis som gäller i de länder där dotterbolagen är aktiva.
- Rekommendationen anger att samtliga pensionsplaner skall delas in i avgiftsbestämda eller förmånsbestämda planer. Det avgörande vid denna indelning är den ekonomiska innebörden av respektive plan.
- Enligt RR 29 skall aktuariella antaganden göras av det rapporterade företaget. Detta innebär att de aktuariella antaganden som i framtiden görs är unika och bygger på respektive företags inre och yttre förutsättningar. Tidigare har man i FAR 4 rekommenderat företagen att använda sig av de antaganden som meddelas av Finansinspektionen.
- Rekommendationen tillåter endast en metod för att beräkna nuvärdet av pensionsförpliktelser och relaterade pensionskostnader. Metoden kallas "Projected Unit Credit Method" och innebär att det görs en linjär kostnadsfördelning mellan tiden för anslutning till pensionsplanen och pensionsåldern. I dagsläget fördelas samtliga kostnader utifrån löneökningar under framtida tjänstgöringsperiod.
- Storleken av pensionsutfästelsen skall, enligt de nya reglerna, redovisas med hänsyn till uppskattade framtida löneökningar fram till och med pensioneringstidpunkten. För närvarande tas inte alls hänsyn till framtida löneökningarna.
- En nyhet som främjar nyttjandet av pensionsstiftelser är att företag, i vissa fall, kan komma att få tillgodogöra sig det värde som överstiger nuvärdet av den förmånsbaserade pensionsförpliktelser vid samma tidpunkt. Med nuvarande normer och praxis tillåts inte företagen ta del av detta övervärde.
- Kraven på upplysningar i årsredovisningen är högre ställda i den nya rekommendationen jämfört med tidigare.

Vi skall i de närmast följande avsnitten behandla de nyheter och dess bakomliggande faktorer som vi anser vara mest väsentliga för detta arbete.

---

⁴⁴ Janzon, Balans 4/2003

3.5.1 Avgiftsbestämd- och förmånsbestämd pensionsplan

De nya reglerna för redovisning av pensionsåtaganden skiljer på två kategorier av pensionsplaner, avgiftsbestämd eller förmånsbestämd pensionsplan. Beroende på planens ekonomiska innehåll klassificeras den utifrån de regler och villkor som gäller. Tidigare har en sådan klassificering inte krävts vilket försvårat externa ekonomiska bedömningar av företagen. Genom de nya rekommendationerna måste klassificering göras för att motverka ovan nämnda problem.⁴⁵

Hanteringen av avgiftsbestämda planer är rent redovisningsmässigt en tämligen okomplicerad process. I en avgiftsbestämd pensionsplan vet företaget hur mycket de skall betala ut i pensionsavgifter idag samtidigt som den anställde får bära risken för den ekonomiska utvecklingen av den inbetalda pensionsbufferten. Storleken på den framtida utbetalningen av pensionsmedel efter avslutad anställning är osäker. Eftersom företagets förpliktelse endast utgörs av det belopp företaget i överenskommelse med den anställde och dennes fackförbund skall bidra med, krävs inga aktuariella antaganden för att beräkna förpliktelsen eller kostnaden. Följaktligen finns inte heller möjligheter till några aktuariella vinster eller förluster.⁴⁶

En pensionsplan som inte klassificeras som avgiftsbestämd är förmånsbestämd. Om pensionsåtagandet finansieras genom försäkringspremie, men företaget fortfarande har ett ansvar för åtagandet, klassificeras åtagandet som en förmånsbestämd plan.⁴⁷ I de förmånsbestämda planerna är det arbetsgivaren som står för den aktuariella risken och investeringsrisken. Oavsett den ekonomiska utvecklingen är den anställdes framtida pensionsutbetalning fastställd i relation till slutlönen. Eventuella förluster måste täckas av företaget samtidigt som tänkbara vinster tillfaller denne. Det är upp till företaget att med hjälp av aktuariella antaganden fastställa storleken på de medel som skall avsättas för pensioner. När företaget beräknar sin förmånsbestämda förpliktelse tas hänsyn till sannolikheten för att vissa anställda inte kommer att uppfylla kraven för att få ersättningarna.⁴⁸

---

⁴⁵ RR 29 p. 24-26

⁴⁶ RR 29 p. 24-26 & p. 43-47

⁴⁷ RR 29 p. 39

⁴⁸ RR 29 p. 27, 28, 48, 71

3.5.2 Aktuariella antaganden

Vid redovisning av förmånsbestämda pensionsplaner uppstår värderingsproblem då företaget skall beräkna hur stora monetära medel som skall avsättas idag för att täcka framtida pensionsutbetalningar. Företaget måste här göra vissa antaganden för att korrekt beräkna avsättningarna. De antaganden som görs kallas aktuariella (försäkringsmässiga) antaganden. RR 29 anger att företaget skall fastställa de aktuariella antaganden som skall användas vid beräkning av pensionsskuld och pensionskostnad. Dessutom regleras hur de aktuariella antagandena skall fastställas och vilka upplysningar om detta som skall lämnas i företagets årsredovisning. De aktuariella antaganden omfattar, enligt RR 29, demografiska och finansiella antaganden. Demografiska antaganden rör framtida karakteristiska hos nuvarande och tidigare anställda som är berättigade till ersättningar. Dessa antaganden innefattar bland annat frågor som livslängd, personalomsättning och utnyttjande av sjukvård som omfattas av planen. Diskonteringsränta, inflation, framtida löneökningar och förväntad avkastning på förvaltningstillgångar är sådana som ses som finansiella antaganden.

Aktuariella antaganden skall vara företagets bästa bedömning av de faktorer som avgör den slutliga kostnaden för att lämna ersättningar efter avslutad anställning. De finansiella antaganden, som skall användas vid värdering av pensionsförpliktelsen ska baseras på marknadens förväntningar på balansdagen och kommer därför att variera mellan olika bokslutstillfällen. Relativt små förändringar av de aktuariella antagandena kan medföra stora förändringar i ett företags pensionskostnader. Det är därför av stor vikt att företaget har en strikt policy vid beslut om aktuariella antaganden.⁴⁹

I den av oss utförda studien har vi framförallt gjort justeringar i diskonteringsränta och framtida löneökningar. Diskonteringsräntan är den räntesats som används för att beräkna nuvärdet av företagets förpliktelser beträffande ersättning efter avslutad anställning. Räntesatsen som används skall fastställas med hänsyn till den på balansdagen marknadsmässiga avkastningen på förstklassiga företagsobligationer. Antaganden om valuta och löptid för företagsobligationerna ska vara förenliga med valuta och uppskattad löptid för pensionsförpliktelserna. Skulle landet sakna företagsobligationer skall avkastningen på statsobligationerna användas istället. För att återspegla pengars tidsvärde och effekten av den uppskattade tidfördelningen använder sig företagen av en enda vägd genomsnittlig räntesats, som återspeglar den uppskattade tidfördelningen och storleken av betalningarna, samt den valuta som dessa skall betalas i. Uppskattningar av framtida löneökningar skall göras med

---

⁴⁹ Öhrlings PWHC 2003 s. 21-23 & RR 29 p. 74-79

hänsyn till inflation, tjänstetid, befordran och andra relevanta faktorer som utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden.⁵⁰

3.6 Beräkning av pensionsskuld

Enligt RR 29 skall företaget beräkna sin ingångsskuld per den 1 januari 2004. Det innebär att företagets pensionsskuld, vid nyttjande av förmånsbestämda pensionsplaner, per detta datum utgörs av nettot av följande poster.

- Nuvärdet av den förmånsbestämda förpliktelsen på balansdagen.*
- + *Eventuella aktuariella vinster och förluster.*
- *Verkligt värde av eventuella förvaltningstillgångar (ex. tillgångar i pensionsstiftelser).*
- *Eventuella kostnader för tjänstgöring under tidigare perioder som ska redovisas under senare perioder.*

Vid fastställande av nuvärde på förmånsbestämda förpliktelser ska företagen använda sig av Projected Unit Credit Method. Enligt denna metod delas den anställdes tjänstetid in i flera tjänstgöringsperioder, från den tidpunkt personen anställs till det är dags att få sin pension utbetald. Tjänstgöringsperioden kan variera mellan en månad och ett år och ger upphov till en pensionsrättsenhet. Varje enhet nuvärdeberäknas separat och bygger upp den slutliga förpliktelsen på balansdagen. Aktuariella metoder gör det möjligt för företaget att beräkna förpliktelsen med tillräcklig tillförlitlighet för att en skuld skall kunna redovisas.⁵¹

Aktuariella vinster och förluster beror på skillnaden mellan den förväntade och den verkliga avkastningen av nuvärdet av en förmånsbestämd förpliktelse. Aktuariella vinster och förluster kan också uppstå av orsaker som till exempel oväntat höga eller låga tal för personalomsättning, livslängd, löneökning och effekter av ändringar av diskonteringsräntan.⁵² De aktuariella antagandena kan ge upphov till betydande vinster/förluster vilket självfallet påverkar resultatet. Genom hävstångseffekten kan exempelvis en räntehöjning på 1 procent medföra en 20-procentig sänkning av pensionsskulden.⁵³

Förvaltningstillgångarna består av det pensionskapital som förvaltas av företaget eller av företaget vald förvaltare och omfattar bland annat tillgångar som innehas av en pensionsstiftelse. Tillgångarnas verkliga värde är detsamma som marknadsvärdet. Genom att diskontera framtida kassaflöden kan ett företag, vars

---

⁵⁰ Öhrlings PWHC 2003 s. 23 & RR 29 p. 80-85

⁵¹ RR 29 p. 67-70

⁵² Öhrlings PWHC 2003 s. 24

⁵³ Öhrlings PWHC 2003 s. 24 & RR 29 p. 94-97

förvaltningstillgångar saknar marknadsvärde, uppskatta förvaltningstillgångarnas verkliga värde. Skillnaden mellan den förväntade och verkliga avkastningen på förvaltningstillgångarna betraktas som en aktuariell vinst/förlust.⁵⁴

I våra beräkningar har vi valt att endast se på förändringen av nuvärdet av den förmånsbestämda förpliktelsen. Anledningen till detta är svårigheten att, utifrån det material som varit tillgänglig för studien, fastställa övriga poster.

3.7 Beräkning av pensionskostnad

Som årets pensionskostnad eller intäkt skall företaget redovisa nettot av följande poster:⁵⁵

- *Kostnader avseende tjänstgöring under innevarande period.*
- *Räntekostnader*
- *Den förväntade avkastningen på eventuella förvaltningstillgångar och på eventuella rättigheter till ersättningar.*
- *Aktuariella vinster och förluster, i den mån de redovisas.*
- *Kostnader avseende tjänstgöring under tidigare perioder, i den mån RR 29 kräver att de redovisas*
- *Effekter av eventuella reduceringar eller regleringar.*

I det följande stycket redogör vi för de poster enligt ovan som är av betydelse för beräkning av pensionskostnaden men som inte tagits upp för behandling tidigare.

Räntekostnaden är den ökning under perioden av nuvärdet av en förmånsbestämd förpliktelse, som uppstår till följd av att ersättningarna är en period närmre utbetalning. Genom att multiplicera den ingående diskonteringsräntan med genomsnittligt nuvärde på den under året förmånsbestämda förpliktelsen, kan räntekostnaden beräknas.⁵⁶ Om det skett stora personalneddragningar bland anställda som omfattas av förmånsbestämd plan skall företaget göra reduceringar i planen. Liknande reduceringar skall även göras om företaget förändrar villkoren för de förmånsbestämda planerna. Som exempel kan nämnas förändringar som leder till minskade eller förlorade rättigheter till ersättning för de anställda. I vissa fall kan det bli aktuellt för företaget att reglera ett pensionsåtagande gentemot en nuvarande eller tidigare anställd. Detta kan innebära att den anställda från företaget erhåller en klumpsumma som motsvarar rätten till framtida ersättningar. Vinster eller förluster

---

⁵⁴ RR 29 p. 104-106, 111, 112

⁵⁵ RR 29 p.63

⁵⁶ RR 29 p. 84

till följd av reduceringar eller regleringar av förmånsbestämda planer ska redovisas när de inträffar.⁵⁷

3.8 Tillämpning av de nya reglerna

För de enskilda företagen medför RR 29 vissa väsentliga förändringar vad beträffar redovisningen av pensionsåtaganden. Rent administrativt får företagen ökade kostnader till följd av det arbete som krävs gällande beräkningar vid anpassningen till den nya rekommendationen. Den största redovisningsmässiga beräkningsförändringen är att företag, per den 1 januari 2004, måste beräkna den ingående pensionsskulden utifrån slutlön, istället för som idag, aktuell lön. För att på ett tillförlitligt sätt kunna räkna ut pensionsförpliktelsen tvingas företagen göra egna aktuariella antaganden kring den ekonomiska utvecklingen på de medel som avsätts till FPG/PRI. Det är endast de företag som använder sig av förmånsbestämda pensionsplaner som skall nuvärdesberäkna pensionsåtagandena. Nuvärdesberäkningen av skulderna kommer att ske med en marknadsmässig ränta som fastställs av varje enskilt företag. Eftersom denna ränta antas bli högre än den ränta som tidigare fastställdes av Finansinspektionen, kommer de flesta företag drabbas av att den innevarande pensionsskulden ökar. I de fall ingångsskulden är större än den tidigare redovisade, kan företaget antingen välja att redovisa ökningen direkt mot eget kapital eller fördela ökningen linjärt över maximalt fem år. Eftersom IAS 19 inte tillåter en sådan avskrivning kommer företagen ändå tvingas göra fullständig justering mot eget kapital i den ingående balansen för 2005.

De bolag som redan börjat redovisa enligt den nya rekommendationen har alla redovisat en minskning av eget kapital per den 1 januari 2003. Med de nya riktlinjerna kommer bolagen att få ökad frihet att styra det bokförda värdet på pensionstillgångarna, och därigenom påverka resultatet. För företag som istället för att göra avsättning i balansräkning använder sig av egna pensionsstiftelser, innebär detta att ett ökat överskott i stiftelsen kan föras över till företagets balansräkning. Företagen ges möjlighet att justera det redovisade värdet på tillgångarna, genom att räkna in förväntad framtida avkastning.

Enligt övergångsreglerna är det inte tillåtet att justera resultaträkningen för jämförelseåret vilket innebär att företag vid övergången till RR 29 och ett antal år framåt får en bristande kontinuitet med jämförelseåren vad gäller redovisad pensionskostnad. Detta leder till att företagen får problem med att visa upp en rättvisande bild av de redovisade pensionskostnaderna.

---

⁵⁷ RR 29 p.115-118

4 Redovisningsteori

För att kunna förstå de bakomliggande faktorerna kring företagens redovisning av pensionsåtaganden krävs att vi redogör för bakgrunden kring anpassningen till IAS 2005. Vi beskriver de olika aktörerna, svenska som internationella, och jämför deras syn på harmoniseringen. Slutligen utgår vi från de krav IASB ställer om rättvisande bild och redogör för dessa. Syftet är att i den slutliga analysen kunna använda egenskaperna för att föra diskussionen vidare och dra givande slutsatser i ämnet.

4.1 Normgivande organ

I Sverige finns ett antal både privata och statliga normsättare som påverkar företagens redovisning. För näringsidkande företag är Bokföringsnämnden (BFN) och Redovisningsrådet (RR) de normgivare som har störst betydelse. Internationellt är det främst IASB och FASB som har inflytande på det svenska redovisningsområdet.

4.1.1 Svenska aktörer

Bokföringsnämnden (BFN) är ett statligt normbildande organ i Sverige som bildades i samband med tillkomsten av 1976 års Bokföringslag. Nämnden ansvarar för utvecklandet av god redovisningssed i företagens bokföring samt redovisning och dess arbete består i att utarbeta och publicera anvisningar om hur god redovisning skall uppnås. De allmänna råden publiceras i BFN:s särskilda serie, "Bokföringsnämndens allmänna råd" (BFNAR) I BFN:s uppgift ingår även att ge ut vägledningar om hur gällande lagar och andra författningar, BFNAR-serien samt andra redovisningsnormer skall tillämpas. Nämnden är numera främst inriktad på redovisningsfrågor i icke publika företag.⁵⁸

Redovisningsrådet (RR) är sammansatt av representanter från olika delar av det svenska näringslivet och har som uppdrag att ge rekommendationer i redovisningsfrågor, främst för publika företag. Liksom för BFN är det övergripande målet att skapa en mer enhetlig och homogen redovisning i de svenska företagen. Svenskt näringsliv är till stora delar internationellt vilket ställer krav på att redovisningen utformas så att den är lättillgänglig för internationella intressenter. Rådets rekommendationer utformas därför med utgångspunkt från IASB:s

---

⁵⁸ FAR 2002 s. 358

rekommendationer.⁵⁹ Det förekommer områden där regler om hur redovisningen skall ske saknas i svenska rekommendationer och uttalanden. Vägledning kan då hämtas i IASB:s Framework och Standards eller, då även sådana saknas, i allmänt accepterade principer i närstående land. Avvikelser får endast förekomma om det finns hinder enligt svensk lag eller då andra starka skäl föreligger.⁶⁰

I framtiden är det tänkt att RR skall ha synpunkter på IAS-arbetet, ett åliggande som idag ligger på FAR:s redovisningskommitté. De skall också samordna svenska intressenters talan, främja utvecklingen av god redovisningssed för aktiemarknadsbolag samt leda och initiera former för debatt på området.⁶¹

4.1.2 Internationella aktörer

IAS gavs tidigare ut av International Accounting Standard Committee (IASC). I takt med utvecklingen av multinationella företag och ett ökat behov av internationellt samarbete blev harmonisering av redovisningsregler allt viktigare. Initiativtagare till bildandet av organisationen IASC år 1973 var revisororganisationer i Kanada, Storbritannien och USA. Syftet var att skapa och etablera internationellt erkända redovisningsregler. Reglerna är utvecklade enligt den anglosaxiska redovisningstraditionen och är till stor del influerade av FASB:s rekommendationer. IASC kom så småningom att bestå av nio medlemsländer. Efter en omstrukturering är det sedan år 2000 IASB som tagit över uppdraget. Från och med år 2005 ska EU:s samtliga medlemsländer följa IASB:s normer.⁶²

Financial Accounting Standards Board (FASB) består av partrepresentanter från bland annat näringsliv, revisorer och privata organisationer i USA. Argument för partsammansatta organisationer, som exempelvis RR och FASB, grundar sig i den demokratiska aspekten. Här ges olika intressenter möjlighet att påverka utvecklingen inom redovisningsområdet. FASB:s normer och redovisningsregler kallas med ett gemensamt namn för United States General Accepted Accounting Principles (US GAAP).⁶³

Idag är det endast amerikanska FASB:s regler som accepteras på alla internationella kapitalmarknader. Paradoxen i det hela är att det är ett nationellt regelsystem som generellt accepteras internationellt och inte IASB:s internationella regler. På senare år har dock arbetet med att eliminera och reducera olikheter mellan FASB och

---

⁵⁹ FAR 2002 s. 613

⁶⁰ Kylebäck, Landén s. 13f

⁶¹ Holmqvist, Johansson, Balans 12/2001

⁶² Rundfelt, Balans 5/2002

⁶³ Thomasson s. 14

IASB: standarder inlets. Genom att ta det bästa från US GAAP, IAS och nationella standarder kan en harmoniserad standard, som investerare kan lita på, utformas.⁶⁴

Med införandet av IAS 2005 får Sverige ett nytt ramverk att anpassa sina redovisningsregler kring. Även redovisning av pensionsåtaganden påverkas av övergången, inledningsvis genom övergångsrekommendationen RR 29 som gäller fram till år 2005, därefter av IAS 19 som i framtiden kommer att vara utgångspunkt vid denna typ av redovisning. Vi har därför valt att till viss del analysera materialet utifrån de kvalitativa egenskaper som anges i IASB:s referensram. I det följande avsnittet redogörs inledningsvis för de krav i IASB:s Framework som ställs på företagen för att uppnå en rättvisande bild. Därefter följer de grundläggande svenska redovisningsprinciperna där direkta paralleller kan dras till redovisning av pensionsåtaganden.

4.2 Grundläggande internationella redovisningsprinciper

För att redogöra för den internationella redovisningsteorin har vi valt att utgå från IASB:s "Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements". Denna föreställningsram ligger till grund för arbetet med att utforma och revidera nya respektive äldre IAS-standarder. Den ska även främja utvecklingen mot en harmonisering av olika länders redovisningsregler, rekommendationer och metoder samt ge vägledning för att hantera frågor som ännu inte behandlas av någon standard.

IASB skiljer mellan två typer av principer, grundläggande och kvalitativa antaganden. Grundläggande antaganden består av två delar, dels bokföringsmässiga grunder dels antagandet om fortlevnad. Med bokföringsmässiga grunder menas att händelser och transaktioner skall bokföras när de inträffar och redovisas för den period till vilken de hänförs. Genom att rapporterna innehåller information om framtida betalningsåtaganden och rättigheter till framtida inbetalningar får rapporterna ett värde vid beslut i ekonomiska frågor. De finansiella rapporterna skall upprättas utifrån antagandet att företaget kommer att fortsätta driva verksamheten under en överskådlig framtid.

Utifrån användarnas informationsbehov har kvalitativa antaganden för redovisningsinformationen utformats. Den finansiella informationen skall vara relevant och tillförlitlig och presentationen av redovisningen förväntas uppfylla krav på begriplighet och jämförbarhet.⁶⁵ Anledningen till varför det är så viktigt att

---

⁶⁴ Artsberg, Balans 4/2002

⁶⁵ Henderson, Peirson, Brown s. 112f

uppfylla kraven kring de kvalitativa egenskaperna är för att säkerställa redovisningsinformationens användbarhet vid ekonomiskt beslutsfattande. De kvalitativa egenskaperna begriplighet, relevans, tillförlitlighet och jämförbarhet presenteras nedan enligt IASB:s ramverk.⁶⁶ I den avslutande resultatdiskussionen analyserar vi sedan hur dessa kvalitativa egenskaper kommer att påverkas av IAS 19. I resonemanget utgår vi från de kvalitativa egenskaperna så som de definieras enligt IASB:s ramverk.

Figur 4. Rättvisande bild - De kvalitativa egenskaperna syftar tillsammans till att ge en rättvisande bild av företagets prestation och finansiella ställning.

4.2.1 Begriplighet

Den inledande kvalitativa egenskapen som presenteras i IASB:s ramverk är kravet på begriplighet. Med begriplighet menas att användaren måste kunna förstå den finansiella rapporteringen så att informationen kan ligga till grund för vidare analys och användning. Nyttjarna förutsätts, enligt IASB:s ramverk, ha en viss nivå av förkunskap i ekonomi och redovisning för att kunna förstå den komplexitet som kännetecknar den finansiella rapporteringen. Information skall alltså inte utelämnas på grund av risken för att den är för svår för vissa användare att förstå.

4.2.2 Relevans

För att redovisningsinformationens skall anses vara användbar måste den, enligt IASB:s ramverk, vara relevant för beslutsfattandet. Relevans kan delas in i två aspekter; återföringsrelevans och prognosrelevans. Med återföringsrelevans menas att informationen hjälper användare att utvärdera historiska händelser och kontrollera samt korrigera tidigare gjorda prognoser. Prognosrelevans å andra sidan berör information om företagets nutida finansiella ställning och prestation, vilket ligger till grund för framtida prognoser gjorda av användaren. För att öka prognostiserat värde av informationen ska exempelvis uppgifter om onormala och specifika intäkter lämnas i tilläggsupplysningar.

---

⁶⁶ IASB Framework

4.2.3 Tillförlitlighet

Informationen är tillförlitlig om den avspeglar den verklighet som den avser eller förväntas återge. Kriterier som verifierbarhet, substans över form och neutralitet hör nära samman med egenskapen tillförlitlighet. I redovisningsarbetet är det vanligt att relevans och tillförlitlighet ställs mot varandra. Information kan vara relevant men samtidigt ha en låg grad av verifierbarhet. I sådana fall skall tilläggsupplysningar lämnas i företagets redovisning. Substans över form innebär att en företeelse redovisas enligt dess ekonomiska innebörd och inte enligt gällande juridisk form. Att redovisa på detta sätt har som mål att förbättra tillförlitligheten. Med neutralitet menas att man på företaget måste ha ett visst neutralt perspektiv på den information som lämnas ut. Att företaget vill visa upp en förskönad bild av den ekonomiska situationen, och anpassar den utgivna informationen härtill, uppfyller inte kravet på neutral information.

4.2.4 Jämförbarhet

Kravet på jämförbarhet uttrycks i form av jämförbarhet över tid och mellan olika företag. För att användare ska kunna jämföra företagens finansiella ställning och prestation måste redovisning av liknande händelser och tillstånd ske enligt vedertagna redovisningsmetoder. Användarna skall informeras om vilka redovisningsprinciper företaget följer. Vid anpassning till nya lagar och rekommendationer ska företaget visa vilken effekt förändringen har på företagets resultatet och finansiella ställning. För att användarna ska kunna göra jämförelser över tid måste information från tidigare perioder finnas tillgänglig i de finansiella rapporterna.

4.2.5 Rättvisande bild

IASB:s ramverk ställer krav på att den finansiella informationen skall visa upp en rättvisande bild, eller på ett rättvisande sätt, presentera företagets finansiella position, prestation och förändringar i de finansiella positionerna. Det konstateras att företag som uppfyller de principiella kvalitativa egenskaperna samt följer lämpliga redovisningsstandarder vanligen uppvisar en rättvisande bild av verksamheten. Innebörden av en rättvisande bild skiljer sig emellertid åt mellan redovisningstraditioner i olika länder.⁶⁷

---

⁶⁷ IASB Framework

4.3 Grundläggande svenska redovisningsprinciper

För att säkerställa att de kvalitativa egenskaper, som redogjorts för i föregående avsnitt, uppfylls i Sverige, har de även introducerats i vår normgivning. De yttersta ramarna för redovisningen anges i årsredovisningslagen (ÅRL). Vi beskriver nedan de redovisningsprinciper i ÅRL som vi anser vara mest relevanta för vår studie.

4.3.1 Rättvisande bild

Rättvisande bild kommer från engelskans ”true and fair view”. Med detta menas att företagets årsredovisningar skall lämna information som visar upp en verklig och sanningsenlig bild av företagets finansiella ställning. Sedan Storbritannien gick med i EG har begreppet ”true and fair view” antagits i EG:s redovisningsprinciper. Även om begreppet förekommer i utfärdade rekommendationer har det i Sverige ingen juridisk innebörd utan här skall god redovisningssed följas.⁶⁸ Rättvisande bild, är till skillnad från god redovisningssed, inte tänkt att i lika hög grad återspegla rådande praxis och rekommendationer. Begreppet har istället störst betydelse för att tolka redovisningsregler i enskilda fall och korrigera missvisande resultat. Vid fall då tillämpning av lag och redovisningsnormer inte leder till rättvisande bild av företagets ställning och resultat krävs det kompletterande information så att en rättvisande bild uppnås.⁶⁹

4.3.2 God redovisningssed

I ÅRL 2 kap 2§ anges att årsredovisningen skall upprättas på ett överskådligt sätt och i enlighet med god redovisningssed. God redovisningssed definieras i propositionen till BFL som en faktiskt förekommande praxis hos en kvalitativt representativ krets av bokföringsskyldiga.⁷⁰ God redovisningssed är en rättslig standard som grundas på lag, praxis och rekommendationer. Den innebär en skyldighet att följa lagen och de rekommendationer som anges i denna.⁷¹ Beroende av om företaget är börsnoterat skall det tillämpa ÅRL, Bokföringsnämndens allmänna råd och Redovisningsrådets rekommendationer.

---

⁶⁸ Thorell s. 35f

⁶⁹ Knutsson s. 84f

⁷⁰ Artsberg s. 110

⁷¹ FAR:s Vägledning om årsredovisning i aktiebolag

Utöver rättvisande bild och god redovisningssed har vi urskiljt väsentliga redovisningsprinciper för pensionsredovisningen:

- Fortlevnadsprincipen
- Jämförbarhetsprincipen
- Försiktighetsprincipen
- Bokföringsmässiga grunder
- Post för post värdering
- Matchningsprincipen

4.3.3 Fortlevnadsprincipen

Principen innebär att företaget förutsätts fortsätta sin verksamhet under obegränsad tid. Det är ett grundläggande antagande med förutsättningar för planering av framtiden, exempelvis beräkning av värdeminskning samt periodisering av inkomster och utgifter. För pensionsåtaganden får detta innebörden att förpliktelsen infrias successivt när betalningen sker allt eftersom skyldigheten därtill inträder.⁷²

4.3.4 Jämförbarhetsprincipen

För att kunna jämföra företagens prestationer mellan olika år är det väsentligt att samma redovisningsform används fortlöpande. Redovisningsprinciper i årsredovisningen får endast bytas om detta krävs för anpassning till ny lag eller svensk redovisningsrekommendation. Den ökade globaliseringen har skapat krav från användarna om en mer jämförbar redovisning företag emellan. Detta har lett till diskussioner kring ett internationellt regelverk som gör det lättare att jämföra olika länders företags årsredovisningar.⁷³ Det är just av denna anledning som EU har valt att arbeta för en tillämpning av IASB:s regelverk inom unionen. RR 29 är, som tidigare redogjorts för, ett resultat av Sveriges övergång till IAS.

4.3.5 Försiktighetsprincipen

Försiktighetsprincipen innebär att företaget vid osäkerhet väljer en lägre värdering av tillgångar och en högre värdering av skulder. Man brukar jämföra anskaffningsvärdet med odiskonterade eller diskonterade framtida värden på tillgångar. Användningen av försiktighetsprincipen gör att man får göra en

---

⁷² Kedner s. 21

⁷³ Thorell s. 21

avvägning mellan de olika kvalitativa kriterierna. När man värderar till anskaffningsvärdet får man ett verifierbart mått snarare än ett relevant mått, medan man vid värdering till framtida värde, om detta antas vara lägre än anskaffningsvärde, får ett mer relevant mått. Förenklat uttryckt kan man säga att subjektiva bedömningar i redovisningen är tillåtna så länge de görs på pessimistiska och inte optimistiska grunder. En alltför långtgående försiktighet kan komma att hamna i konflikt med kravet på en rättvisande bild av företagets ställning och resultat. Det får heller inte leda till en medveten försiktighet för att undervärdera tillgångar och intäkter eller att övervärdera skulder och kostnader för att på så sätt skapa dolda reserver.⁷⁴ Vid användandet av denna princip bör pensionsåtagandet upptas som skuld till ett belopp som motsvarar åtagandets försäkringstekniska värde.

4.3.6 Bokföringsmässiga grunder

Denna princip innebär att effekterna av transaktionerna skall redovisas under den period de uppkommer och inte när de leder till in- och utbetalningar. Motsatsen till denna princip är det betalningskontanta synsättet.⁷⁵ Vad beträffar pensionsavsättningar skall dessa bokföras när de infaller och inte när utbetalning till den tidigare anställde sker.

4.3.7 Post för post värdering

Varje tillgång och skuld skall värderas för sig och får inte värderas som en enhet. Kollektiv värdering strider mot god redovisningssed och rättvisande bild. Det finns emellertid vissa undantag. Exempel på sådana är homogena varugrupper såsom varulager och aktier/andelar.⁷⁶ Enligt den nya rekommendationen är det företagets uppgift att göra individuella antaganden vid beräkning av pensionskulden för varje enskild anställd. Att se de anställda som en homogen grupp och göra snarlika demografiska och finansiella försäkringsmässiga antaganden leder till felaktiga uppskattningar och en icke rättvisande bild av pensionskulden.

4.3.8 Matchningsprincipen

Denna princip går ut på att en periods kostnader skall balanseras mot periodens intäkter. När en vinst är realiserad eller realiserbar skall kostnaderna matchas mot intäkterna även om pengarna inte har kommit in till företaget. För att vinsten på ett

---

⁷⁴ Smith s. 85ff

⁷⁵ Thorell s. 23

⁷⁶ FAR:s Vägledning: Om årsredovisning i aktiebolag

korrekt sätt skall kunna beräknas skall kostnader och intäkter avse samma produkt och samma period. Kostnader som ännu inte är bokförda skall uppskattas. Om en kundförlust uppstår skall även den belasta periodens resultat. Om en tillverkad enhet inte har sålts vid upprättandet av årsbokslutet kommer den att redovisas som en tillgång i balansräkningen. Det värde enheten tas upp till motsvarar kostnaden som lagts ner för att färdigställa enheten under året. Om enheten säljs under nästkommande år kommer ”tillgången” att matchas mot intäkterna.⁷⁷ För att erhålla kompetent arbetskraft som kan generera försäljningsintäkter kan det vara nödvändigt att göra en pensionsutfästelse förutom avtalad lön. Den utbetalning som pensionsutfästelsen medför är därför en kostnad för förvärvandet av intäkterna i innevarande period.

---

⁷⁷ Pizzey s. 67, 288

5 Finansiell teori

Detta kapitel innehåller en redogörelse för de granskningsverktyg som valts för att undersöka konsekvenserna av den nya rekommendationen. Att ge läsaren möjlighet att sätta sig in i de olika verktygens syfte är en förutsättning för att kunna tillgodogöra sig den påföljande beräkningsmässiga undersökningen. Inledningsvis beskrivs de nyckeltal som vi anser vara relevanta för att kunna göra bedömningar om hur förändringar i pensionsförpliktelser påverkar företagets finansiella ställning. Därefter redovisas för WACC, det verktyg som i beräkningarna används för att granska hur rekommendationen med valda antaganden påverkar kapitalstrukturen.

5.1 Aktuella nyckeltal

För att få en uppfattning om ett företags finansiella ställning undersöker man dess nyckeltal med utgångspunkt i dess balans- och resultaträkning. Härigenom kan man få en finansiell överblick över företagets verksamhet och möjlighet ges till jämförelse med andra företag. Vi har valt att se närmare på fem nyckeltal; soliditet, skuldsättningsgrad och företagets avkastning på det totala, sysselsatta samt det egna kapitalet. Detta för att se om ett företags finansiella förutsättningar och lönsamhet förändras vid en övergång till de nya rekommendationerna.

5.1.1 Soliditetsmått

$$\text{Soliditet} = \frac{\text{Eget kapital inkl. minoritet}}{\text{Totalt kapital}}$$

För att se i vilken utsträckning ett företag använder sig av eget kapital beräknar man soliditeten. Ett företag med hög soliditet kan hantera förluster under en längre tid och löper därmed mindre risk vid konjunktturnergångar och branschkriser. Detta beror på att sådana företag har mindre utbetalningar för räntor och större möjlighet att öka upplåningen om det skulle behövas. Ju högre soliditet desto bättre förutsättningar att erhålla fördelaktiga lånevillkor. Att lämna lån till ett företag med höga skulder innebär en ökad kreditrisk som måste kompenseras genom höjd utlåningsränta.⁷⁸ Låg soliditet behöver emellertid inte alltid betyda att företaget har en svag lönsamhet. Om det lånade kapitalet investeras i projekt som ger större

---

⁷⁸ Hansson, Arvidson, Lindquist s. 141

avkastning än räntekostnaderna kommer detta att öka lönsamheten för företaget. I och med detta uppkommer en hävstångseffekt.⁷⁹

$$\text{Skuldsättningsgrad} = \frac{\text{Skulder}}{\text{Eget kapital}}$$

Detta mått visar ett företags finansiella förutsättningar och beskriver relationen mellan lånat och eget kapital. I jämförelse med soliditeten ger skuldsättningsgraden större utslag vid förändring av eget kapital. Styrkan med måttet är att den ger tydligare varningssignaler vid en försämring av det egna kapitalet. De båda ovan beskrivna nyckeltalen är kopplade till varandra på så vis att en låg soliditet leder till en hög skuldsättningsgrad.⁸⁰

5.1.2 Lönsamhetsmått

$$\text{Räntabilitet på totalt kapital} = \frac{\text{Resultat efter fin. poster} + \text{fin. kostnader}}{\text{Totalt kapital}}$$

Nyckeltalet är det viktigaste av samtliga lönsamhetsmått. Den visar ett företags möjlighet att ge förräntning på de tillgångar företaget disponerar.⁸¹ Ett företag som inte klarar av detta kommer varken kunna betala sina skuldräntor eller ge avkastning på eget kapital. Måttet är användbart då företagens ekonomiska resultat ska bedömas och visar hur effektivt företaget är. Om avkastningen på det totala kapitalet är lägre än skuldräntan kommer det att leda till en kraftigt försämrad lönsamhet.⁸²

$$\text{Räntabilitet på sysselsatt kapital} = \frac{\text{Resultat efter fin. poster} + \text{fin. kostnader}}{\text{Sysselsatt kapital}}$$

Sysselsatt kapital= Balansomslutningen minskad med icke räntebärande skulder inkl. uppskjuten skatteskuld

Detta mått är i högre grad än avkastningen på det totala kapitalet jämförbar med kapitalmarknadsräntan. Måttet rekommenderas av Näringslivs Börskommitté och Sveriges Finansanalytikers Förening, eftersom de ekonomiansvariga på företagen direkt kan se om räntabiliteten är tillräcklig för att betala räntor till kreditinstitut och

---

⁷⁹ Tullgren s. 177

⁸⁰ Ibid. s. 147

⁸¹ Hansson, Arvidson, Lindquist s. 115

⁸² Hallgren s. 103

uppfylla ägarnas avkastningskrav på eget kapital. Dessutom innebär nyckeltalet att man kan jämföra avkastningen med kostnaden för att skaffa nytt kapital till verksamheten. Måttet visar företagets avkastning oberoende av vilken finansieringskälla som används.

$$\text{Räntabilitet på eget kapital} = \frac{\text{Resultat efter finansiella poster}}{\text{Eget kapital}}$$

Detta nyckeltal är viktigt ur aktiemarknadssynpunkt eftersom det visar avkastningen på eget kapital. Aktieägarna önskar förräntning på de medel man tillfört företaget under året. För att behålla aktieägarna bör avkastningen vara så pass hög att dessa även framöver låter kapitalet stå kvar i företaget. En hög avkastning underlättar även eventuella nyemissioner eftersom förtroendet för företaget ökar om avkastningen är god.⁸³

5.2 Kapitalkostnad - WACC

$$R_{wacc} = \left(\frac{S}{S + B} \right) \times R_s + \left(\frac{B}{S + B} \right) \times R_b \times (1 - T)$$

- S : Eget kapital
- B : Främmande kapital
- R_s : Avkastningskrav eget kapital
- R_b : Genomsnittlig låneränta
- $1-T$: Skattesköld

Weighted Average Cost of Capital (WACC) är ett hjälpmedel som företag använder för att kunna räkna ut sin optimala kapitalstruktur. Den första delen av formeln beräknar det egna kapitalets avkastningskrav och räknas enligt marknadsvärde och ej bokfört värde. Det egna kapitalet sätts här i förhållande till det totala kapitalet och multipliceras med en faktor som kallas för Capital Asset Pricing Model (CAPM), i formeln betecknad som R_s . I den senare delen av formeln beräknas kostnaden för det främmande kapitalet. Detta multipliceras med den genomsnittliga låneräntan som fås fram genom att räntekostnaden divideras med räntebärande skulder (R_b). Eftersom räntorna är en avdragsgill kostnad multiplicerar man slutligen den andra delen av formeln med 1 minus skattesatsen ($1-T$).

---

⁸³ Hansson, Arvidson, Lindquist s. 128

5.2.1 Marknadens avkastningskrav - CAPM

$$R_s = R_f + \beta(R_m - R_f)$$

R_s :	Avkastning eget kapital
R_f :	Risikfri ränta
β :	Risk (betavärdet)
R_m :	Marknadens avkastningskrav
$R_m - R_f$:	Riskpremie

Teorin bakom det egna kapitalets avkastningskrav har sitt ursprung i nobelpristagaren i ekonomi år 1990, Harry M. Markowitz, diversifieringsprincip även kallad portföljteorin. Markowitz upptäckte att risken i en portfölj av investeringar inte bara är beroende av de individuella investeringarnas risk, mätt som variansen i respektive investerings avkastning, utan också av hur de individuella investeringarnas avkastning samvarierar. Enkelt uttryckt gäller det att diversifiera bort riskerna genom att investera i aktier med olika risk och därmed olika avkastning.⁸⁴

Portföljteorin ligger till grund för många finansiella principer. En av dessa, ”Capital Asset Pricing Model” (CAPM) är en teori som arbetades fram av William F Sharpe 1964. Teorin innehåller en fundamental princip som innebär att tillgångar med samma risk skall ge samma avkastning, i annat fall diversifieras de bort mot bättre alternativ. Då två tillgångar med samma risk har olika avkastning kommer den tillgång som har en mer positiv avkastning att föredras framför den andra. Detta leder i längden till att tillgångar med likvärdig risk har samma avkastning.⁸⁵

För att räkna ut CAPM används ett antal olika parametrar varav alla utom en är konstanter. Betavärdet är specifikt för varje företag och kan förklaras som variationen i bolagsaktiens avkastning i förhållande till marknadsportföljens. Marknadsportföljen består av samtliga aktier på marknaden. Betavärdet för marknadsportföljen är lika med ett medan betavärdet för den riskfria räntan är lika med noll. Riskfri ränta kan variera men utgår ofta från statsobligationer. Ett betavärde under ett tyder på mindre variation i aktievärdet i förhållande till marknadsportfölje medan ett värde över ett ger motsatt förhållande. Ju högre betavärde desto högre risk.⁸⁶

Den riskfria räntan brukar bygga på förstklassiga industriobligationer eller statsobligationer med en löstid motsvarande investeringens livslängd. Det går

---

⁸⁴ Hansson, Högfeldt, Ekonomisk debatt 8/1998

⁸⁵ Lindbäck, Ekonomisk debatt 8/1990 & Rees s. 123

⁸⁶ Northcott s. 82

följaktligen att använda skilda räntor, huvudsaken är att den är riskfri. I de senare beräkningarna har vi använt oss av 5-årig statsobligation som grund för den riskfria räntan. Marknadsräntan kan förklaras som den ränta som krävs av marknaden för att investera i densamma. Riskpremie är skillnaden mellan riskfri ränta och marknadsränta, och kan anta olika värden beroende på konjunktur och allmän tillväxt. Riskpremien bör ligga mellan 5-6 procent. Det egna kapitalets förräntningskrav är beräknat utan skatt och avgör om en investering skall göras eller ej. Om förräntningskravet inte uppfylls skall investering ej ske.⁸⁷

5.2.2 Kapitalkostnadsteorins utveckling

Miller & Modigliani publicerade 1958 en studie som visar att ett företags genomsnittliga kapitalkostnader, och därmed också företagets marknadsvärde, under vissa förutsättningar, inte är relaterat till den kapitalstruktur som företaget använder sig av. Marknadens värdering av företag med varierande skuldsättningsgrad är med detta synsätt inte kopplat till hur företaget finansierar sin verksamhet. Några år senare, 1963, gav samma forskare ut en modifierad version av sitt tidigare verk, denna gång med hänsyn tagen till skatt. Författarna visar här att ett företags marknadsvärde påverkas av att skatter räknas med i kapitalstrukturen.⁸⁸

När skatt tillkommer blir kapitalstrukturen relevant för ett företags värde eftersom värdet ökar linjärt med skuldsättningsgraden. Företagets maximala marknadsvärde och dess optimala kapitalstruktur uppnås under dessa förutsättningar när företaget bara har lån som kapitalkälla. I praktiken gäller emellertid att företagen väljer en kapitalstruktur som består av såväl eget kapital som skulder. Att tillgångarna till övervägande del är finansierade med främmande kapital innebär ökade risker i samband med den löpande verksamheten. Om inte företaget kan infria sina förpliktelser kan detta i förlängningen leda till att företaget sätts i likvidation.⁸⁹

WACC mäter som tidigare nämnts kapitalkostnaden i ett företag genom att studera förhållandet mellan eget och främmande kapital. De olika avkastningskraven på respektive kapitalkälla avgör kostnaden för företagets totala kapital. Den viktigaste effekten vid uträkning av WACC, med hänsyn tagen till skatt är att kostnaden för skulden minskar eftersom räntor är en avdragsgill kostnad för företaget. Låg WACC ger således ett bättre marknadsvärde och normalt en högre aktiekurs. Genom att justera förhållandet mellan eget och främmande kapital kan företaget slutligen uppnå en optimal kapitalstruktur.⁹⁰

---

⁸⁷ Ross, Westerfield, Jaffe s. 220

⁸⁸ Chew s. 130, 614

⁸⁹ Ross, Westerfield, Jaffe s. 324

⁹⁰ De Ridder s. 154

Med utgångspunkt i ovanstående finansiella teori har vi i nästföljande kapitel gjort vissa beräkningar som skall tydliggöra hur pensionsförpliktelsen påverkar företagets finansiella ställning.

6 Beräkningsstudie

För att ge läsaren en förståelse för de uträkningar av pensionsskuld och pensionskostnad som görs samt hur dessa påverkar de finansiella granskningsverktygen inleds kapitlet med att beskriva pensionsskuldens olika beståndsdelar. Därpå följer en redogörelse för de bakomliggande faktorer som påverkar pensionsskuldens storlek. De huvudsakliga beräkningarna är uppdelade i tre avsnitt. I den första behandlas förändringar i fallföretagens pensionsskuld respektive pensionskostnad efter att hänsyn tagits till påverkande faktorer. I nästföljande del studeras hur dessa förändringar påverkar soliditeten och lönsamheten i fallföretagen. Slutligen analyserar vi förändringarna i fallföretagens kapitalkostnad. Det övergripande beräkningsmaterialet finns samlat som bilaga.

6.1 Bakgrund

I detta avsnitt vill vi visa hur den nya rekommendationen rent beräkningsmässigt, finansiellt påverkar företag anslutna till FPG/PRI. Genom att göra generella antaganden kring två utvalda fallföretag, Delta och Kappa, hoppas vi kunna dra generella slutsatser som gäller de företag som är anslutna till FPG/PRI systemet och som redovisar skulden i balansräkningen. Delta (D) symboliserar det traditionella företaget medan Kappa (K) representerar den nya ekonomin. Företagen har olika demografiska och ekonomiska förutsättningar att hantera sina respektive pensionsåtaganden.

Delta Traditionellt tillverkande företag Bransch: Skog och papper Grundat: År 1912 Antal anställda: 42.500 Omsättning: 125.146 Mkr	Kappa Mindre kunskapsbaserat företag Bransch: IT Grundat: År 1994 Antal anställda: 226 Omsättning: 292 Mkr
--	--

Figur 5. Företagsfakta

6.2 Pensionsskuldens beståndsdelar

Enligt nuvarande regelverk är pensionsskulden uppdelad i kapitalvärde, medel för pensionstillägg och särskilda värdesäkringsmedel. Kapitalvärdet är den anställdes totala intjänade pension och kommer även i fortsättningen att vara den viktigaste delen av pensionsskulden. Kapitalvärdet redovisas som en skuld i balansräkningen

och är nuvärdet av den oantastbara pensionsförpliktelsen, det vill säga den del som anställda har rätt till utifall de lämnar företaget.

I och med införandet av RR 29/IAS 19 kommer medel för pensionstillägg och särskilda värdesäkringsmedel, i den fortsatta framställningen benämnd bufferttillägg, att utgå ur redovisningen av pensionsskulden. Istället skall hänsyn tas till förväntade ökning av förpliktelsen med anledning av framtida löneökningar, något som vid nuvärdesberäkning av pensionsförpliktelsen idag bortses från.⁹¹ Beräkningen av den framtida löneökningen görs med hjälp av Projected Unit Credit Method (PUCM). Denna metod innebär att företaget fördelar ersättningarna på innevarande period och innevarande tidigare perioder.⁹² Med detta menas att kostnaden avseende tjänstgöring under innevarande period fastställs och att nuvärdet av förmånsbestämda förpliktelser bestäms.

De framtida löneökningarna och kapitalvärdet kommer gemensamt utgöra den totala pensionsförpliktelsen. Det finns en rad faktorer som påverkar beräkningen av framtida pensionsförpliktelser. Vi avser i det följande att redogöra för de mest väsentliga faktorerna för att sedan i påföljande egna beräkningar studera vilka effekter dessa har på företagets pensionsskuld och pensionskostnad.

6.2.1 Faktorer som påverkar pensionsförpliktelsens storlek

6.2.1.1 Åldersfördelning samt anslutningstid till FPG/PRI

Förhållandet mellan aktiva, fribrevshavare och pensionärer har stor betydelse för hur mycket pensionsskulden förändras efter införandet av RR 29/IAS 19. Aktiva är de nuvarande anställda på företaget som för tillfället intjänar sin pension. Med den nya rekommendationen kommer de aktivas andel i pensionsskulden att beräknas utifrån aktuariella antaganden av slutlönen. Fribrevshavare är tidigare anställda på företaget som tjänat in ålderspension men som företaget fortfarande har en förpliktelse gentemot att betala ut pensionsmedel. Denna del påverkas främst av realränta och inte av de framtida löneökningarna. Pensionärernas del av pensionsskulden kommer, liksom fribrevshavarnas, inte heller påverkas av framtida löneökningar.

Delta	Fördelning	Genomsnittsålder	Kappa	Fördelning	Genomsnittsålder
Aktiva	32%	46år	Aktiva	96%	47år
Fribrevshavare	37%	52år	Fribrevshavare	2,5%	42år
Ålderspensionärer	31%	74år	Ålderspensionärer	1,5%	65år

Tabell 1. Personalsammansättning

⁹¹ Öhrlings PWHC 2003, s. 38

⁹² RR 29 p. 70

Andelen aktivt anställda på företaget avgör hur stor del av pensionsskulden som skall justeras för framtida löneökningar. Då Delta endast har 32 procent aktivt anställda påverkas de i mindre grad av justeringarna. Kappa däremot, där i stort sett samtliga pensionsberättigade är aktiva, tvingas göra stora pensionsavsättningar för att anpassa sina åtaganden till de nya reglerna. En annan viktig aspekt som skall tas med i beräkningarna är hur många år de anställda i genomsnitt har kvar till pension. Ju längre tid som återstår till pension desto fler år måste tas hänsyn till i beräkningarna vilket i sin tur medför krav på större avsättningar. Hur lång tid företagen varit anslutna till FPG/PRI systemet har även det viss betydelse för storleken på den pensionsskuld som företaget måste redovisa.

6.2.1.2 Aktuariella antaganden

Som tidigare behandlats i avsnitt 3.5.2 i pensionsteorin delas de aktuariella antagandena upp i demografiska och finansiella antaganden. Vi har valt att inrikta oss på de sistnämnda eftersom det är dessa som är mest relevanta att behandla vid nuvärdesberäkningen av pensionsskulden. De demografiska antagandena, personalomsättning och livslängd, hålls däremot konstanta i våra beräkningar. En personalomsättning på 3 procent kan antas vara normal för företag och vid beräkning av förväntad livslängd används Statistiska Centralbyråns (SCB) framtagna livslängdstabeller.

Diskonteringsräntan grundar sig på räntesatser för statsobligationer. Vi har valt att använda oss av två olika diskonteringsräntor vid jämförelsen av de olika beräkningarna. Detta för att se på effekterna av de olika antagandena och hur de påverkar företagets pensionsskuld. Inflationen utgår från det konsumentprisindex som framräknas av SCB och antas genomgående i studien uppgå till 2 procent. En diskonteringsränta med hänsyn tagen till inflation ger oss realräntan. Detta innebär att en högre diskonteringsränta leder till en högre realränta om inflationen är stabil. En sänkning av realräntan ökar nuvärdet på pensionsförpliktelsen. Tidigare har redovisningen av pensionsskulden utgått ifrån den aktuella lönen men framöver måste, som redogjorts för, även hänsyn tas till framtida löneökningar. Orsaken till detta är de krav om att pensionsskulden skall grundas på den anställdes slutlön.

6.3 Tillvägagångssätt vid beräkningar

Den del av pensionsberäkningarna som bygger på aktuariella antagande hanteras vanligen av en utbildad matematiker, även benämnd aktuarie. Aktuarien räknar fram de olika variabler/faktorer som behövs för att fastställa företagets

pensionsförpliktelse.⁹³ I vårt arbete har vi inte haft de resurser som krävs för att göra sådana beräkningar. Vi har därför gjort vissa förenklingar och justeringar i pensionskalkylerna så att de även för läsaren ska bli mer lättillgängliga. För att öka reliabilitet och validitet bygger vi vår studie på valda antaganden som kan härledas till verkligheten och är framtagna av expertis inom pensionsredovisningsområdet. För att kunna tillgodogöra sig studiens resultat krävs en beskrivning av hur den nya pensionsskulden och pensionskostnaden räknas fram.

6.3.1 Skuldberäkning

Pensionsskulden i balansräkningen består av två delar, dels kapitalvärdet som nuvärdesberäknas, dels löneökningen i vilken PUCM har tagits hänsyn till. Genom att räkna ut den procentuella förändringen mellan aktuell pensionsskuld och nuvärdet av den framtida pensionsskulden, erhålls en procentuell skillnad. Denna procentsats multipliceras sedan med fallföretagens nuvarande pensionsskuld vilket ger oss möjlighet att räkna fram den nya pensionsskulden. Eventuella skillnader mellan den nuvarande och den nya pensionsskulden skall, enligt rekommendationen, skrivas av mot det egna kapitalet. Det är just denna justering som varit föremål för livlig diskussion i ämnet. Företag med redan låg soliditet kan med ytterligare nedskrivningar av det egna kapitalet hamna i en mycket utsatt situation som till och med kan leda till tvångslikvidation.

6.3.2 Kostnadsberäkning

Kostnadsberäkningarna inleds med att räkna ut den förmånsbaserade delen av den nuvarande pensionskostnaden. Därefter kan vi se hur stor del av denna som rör de aktivt anställda i företaget. Denna andel multipliceras sedan med den procentuella skillnaden mellan nuvärdet av den framtida och den befintliga pensionsförpliktelsen, med avdrag för kapitalvärdets procentuella ökning, och vi får fram den nya förmånsbaserade pensionskostnaden. När vi subtraherar den nya förmånsbaserade kostnaden med den ursprungliga erhåller vi pensionskostnadsökningen. Denna ökning adderas sedan till redan befintlig kostnad vilket ger den nya pensionskostnaden som skall ingå i resultaträkningen enligt RR 29/IAS 19.

---

⁹³ Lundgren, Öhrlings PWHC

6.4 Redogörelse för utförda beräkningar

Beräkningarna av fallföretagen är uppdelade i tre delar. Första delen behandlar förändringar i Kappas och Deltas pensionskulder och pensionskostnader utifrån olika givna förutsättningar. Denna information utgör även stöd för de nyckeltalsberäkningar som följer i den andra delen. Här undersöker vi hur företagens soliditet och lönsamhet påverkas av förändringarna i pensionsåtagandena. I den avslutande delen behandlas hur kapitalkostnaden påverkas av justeringarna i balansräkningen.

I utförda beräkningar har vi använt oss av två olika uppsättningar av aktuariella antaganden som härstammar från Öhrlings bok "Hur redovisas pensioner?". Med dessa vill vi tydliggöra de skillnader som existerar mellan de båda fallföretagen. Utifrån olikheterna kan vi sedan dra generella slutsatser kring de nya rekommendationernas effekter på svenska börsnoterade koncerner anslutna till FPG/PRI systemet.

För att underlätta den vidare framställningen har vi valt att benämna den första uppsättningen för "1" och den andra för "2". När uppsättningarna sedan används på fallföretagen benämns dessa kopplat till respektive fallföretags förkortning, D och K. Nedan följer en tabell över de olika förutsättningar som ges i de två uppsättningarna. "Nuvarande" visar den ränta som PRI använt vid beräkningar av pensionsförpliktelser. Denna kommer efter införandet av RR 29/IAS 19 att ersättas med en företagsspecifik realränta. Den följande redogörelsen för Delta och Kappas pensionsberäkningar är uppdelad så att vi inledningsvis behandlar förändringarna i de olika delarna av fallföretagens pensionskulder. Därefter beräknar vi pensionskostnaderna utifrån uppsättningarna 1 och 2.

Parametrar	D1,K1	D2,K2	Nuvarande
Diskonteringsränta	5,50%	5,20%	3,64%
Inflation	2,00%	2,00%	–
Realränta	3,50%	3,20%	–
Löneökning	3,00%	3,50%	–
Personalomsättning	3,00%	3,00%	–

Tabell 2: Aktuariella antaganden för fallföretagen (belopp i Mkr).

6.4.1 Delta

	D1	D2	Nuvarande
Kapitalvärde	5922,79	6179,80	5882,48
Medel för pensionstillägg	–	–	558,79
Särskilda värdesäkringsmedel	–	–	341,48
Framtida löneökningar + PUCM	778,21	969,20	–
Nuvärde av pensionsförpliktelse	6701,00	7149,00	6782,76

Tabell 3: Pensionseskuld Delta (belopp i Mkr).

Kapitalvärdet för D1 jämfört med det nuvarande skiljer sig med ca. 40 Mkr vilket är en tämligen liten förändring i sammanhanget. Detta beror på att ränteantagandet i de båda beräkningarna är snarlika. Realräntan i D1 är 3,5 procent och den diskonteringsränta som används av Delta i nuläget uppgår till 3,64 procent.

I D2 blir kapitalvärdet högre än både D1 och det nuvarande kapitalvärdet, på grund av att realräntan som används i denna beräkning är 3,2 procent. Den lägre räntan medför en högre pensionseskuld för Delta. Det framräknade beloppet för framtida löneökningar i D2 blir högre än i D1. Anledningen till detta är den skillnad på 0,5 procentenheter av den förväntade löneökningstakten mellan D2 och D1.

Deltas nuvarande pensionsförpliktelsen uppgår till cirka 6783 Mkr. Under förutsättning D1 minskar pensionsförpliktelsen med 1,2 procent (82 Mkr). Orsaken till detta är att skillnaden mellan de framtida löneökningarna och tidigare medel för pensionstillägg respektive särskilda värdesäkringsmedel är liten. Med de aktuariella antaganden som förutsätts i D2, kommer istället förpliktelsen att öka med 5,4 procent, vilket medför en ökning av pensionseskulden med 366 Mkr. Om Delta går från förutsättningarna i D1 till de i D2, det vill säga en högre förväntad löneökningstakt och lägre realränta, leder detta till en ökning av pensionsförpliktelsen från 6701 Mkr till 7149 Mkr.

Delta har en nuvarande pensionskostnad som uppgår till 515 Mkr varav 94 Mkr är förmånsbaserade. 32 procent (30 Mkr) av den förmånsbaserade pensionskostnaden hänförs till de aktivt anställda. Enligt givna förutsättningar i D1 uppstår en minskning av pensionskostnaden med 0,6 procent. Detta motsvarar en minskning av den totala pensionskostnaden med 0,18 Mkr jämfört med Deltas nuvarande kostnad för pensioner. I D2:s fall uppstår istället en kostnadsökning med 0,5 procent vilket motsvarar 0,15 Mkr.

6.4.2 Kappa

	K1	K2	Nuvarande
Kapitalvärde	3,04	3,22	2,99
Medel för pensionstillägg	–	–	0,28
Särskilda värdesäkringsmedel	–	–	0,13
Framtida löneökningar + PUCM	6,11	7,33	–
Nuvärde av pensionsförpliktelse	9,15	10,55	3,41

Tabell 4: Pensionsskuld Kappa (belopp i Mkr).

Samma orsaker till skillnader i Deltas kapitalvärde finner vi även i fallföretaget Kappa. De aktuariella antagandena är desamma i K1 som i D1, vilket även gäller för K2 och D2. Däremot är det skillnad i Kappas och Deltas personalsammansättning och de anställdas genomsnittsålder. Kapitalvärdet i K1 skiljer sig mot det nuvarande i Kappa med 1,7 procent, vilket är en följd av de förändrade aktuariella antagandena. Liksom i Deltas fall beror förändringen på skillnaden mellan realräntan och den av PRI fastlagda diskonteringsräntan. Även i K2 blir det beräknade kapitalvärdet högre än det nuvarande och K1. Detta resulterar i en högre pensionsskuld för Kappa.

Den anmärkningsvärda skillnaden i Kappa jämfört med Delta, ligger i att de förväntade framtida löneökningarna ökar pensionsskulden med 168 respektive 209 procent i K1 och K2. Detta beror på att andelen aktiva i Kappa uppgår till hela 96 procent vilket medför att nästan hela pensionsskulden skall beräknas med hänsyn tagen till framtida löneökningar. Som går att utläsa ur balansräkningen, ökar enligt K1 Kappas pensionsskuld med 5,73 Mkr och enligt K2 7,13 Mkr.

Kappas nuvarande pensionskostnad uppgår till 9,36 Mkr av vilka 2,34 Mkr utgör de förmånsbaserade kostnaderna. Av dessa tillfaller 96 procent (2,25 Mkr) de aktivt anställda. Uppsättningen av de aktuariella antagandena enligt K1 ökar pensionskostnaden med 3,64 Mkr. De högre aktuariella antagandena i K2 jämfört med K1 leder till en procentuellt större ökning av pensionskostnaden, vilket medför en kostnadshöjning på 4,42 Mkr. De drastiska förändringarna, som är en följd av de justeringar som Kappa måste göra för att anpassa sig till de nya rekommendationerna, i fallföretagets pensionsskuld och pensionskostnad, kommer sannolikt att leda till märkbara förändringar beträffande den finansiella ställningen.

6.5 Nyckeltal för Delta och Kappa

För att utröna hur förändringar i företagets pensionsskulder och kostnader påverkar dess finansiella ställning, har vi valt att studera nyckeltal som soliditet och lönsamhet. De justeringar som sker i balans- och resultaträkning tydliggörs med våra utvalda mått.

6.5.1 Soliditet

Soliditeten visar det egna kapitalet inklusive minoritetens del, relaterat till det totala kapitalet. Den anger även ett företags förmåga att klara av förluster under en längre tid, vid exempelvis konjunktunedgångar och branschkriser. Den förändrade pensionskostnaden i och med RR 29/IAS 19 påverkar företagets nettoresultat. Detta inverkar i sin tur på soliditetsmåttets täljare, det egna kapitalet. Nämnaren som utgörs av det totala kapitalet påverkas inte av pensionsskuldökningen då förändringen av pensionsskulden skrivs av mot det egna kapitalet.

Före införandet av den nya rekommendationen uppgår Deltas soliditet till 47 procent. Trots ändrade aktuariella antaganden förblir soliditeten i D1 och D2 oförändrad. Detta förklaras av den jämnt fördelade personalsammansättningen och att de förväntade löneökningarna kompenseras av tidigare gjorda buffertavsättningar.

Kappas soliditet uppgår före införandet av RR 29/IAS 19 till 44,8 procent. Genom uträkningar i K1 och K2 får vi en försämrad soliditet på 40,3 respektive 39,2 procent. Förändringen förklaras med att den ökade pensionskostnaden försämrar resultatet, vilket i sin tur påverkar det egna kapitalet. Det egna kapitalets förändring skall justeras mot de totala tillgångarna.

6.5.2 Skuldsättningsgrad

Skuldsättningsgraden, som tidigare behandlats i avsnitt 5.1.1, visar på företagets finansiella styrka och beskriver förhållandet mellan skulderna och det egna kapitalet. De totala skulderna, nyckeltalets täljare, kommer att förändras med justeringen av pensionsskulden. Det egna kapitalet, nyckeltalets nämnare, justeras mot den minskning eller ökning som behöver göras av pensionsskulden för att uppfylla rekommendationernas krav. Pensionskostnadsförändringen påverkar även nettoresultatet vilket i sin tur inverkar på det egna kapitalet.

Deltas skuldsättningsgrad uppgick före justeringen till 0,82. Efter övergången förblir skuldsättningsgraden oförändrad. Detta beror på de svaga förändringar av pensionsskulder och kostnader som i sin tur påverkar storleken på det egna kapitalet och skulderna.

Skuldsättningsgraden för Kappa uppgick före införandet av RR 29/IAS 19 till 1,13. Efter övergången till de nya reglerna ökar skuldsättningsgraden till 1,27 i K1 och 1,31 i K2. Denna försämring förklaras av att andelen skulder och kostnader höjs. Den ökade skuldsättningsgraden ger här en varningssignal om sjunkande eget kapital.

6.5.3 Räntabilitet på totalt kapital

Förhållandet mellan årets resultat och företagets totala kapital talar om hur väl ett företag klarar av att förränta det totala kapitalet. Resultatet efter finansiella poster påverkas av den förändrade pensionskostnaden. Denna påverkar i sin tur storleken på förändringen i det totala kapitalet.

Delta har i utgångsläget en räntabilitet på det totala kapitalet som uppgår till 4,98 procent. I D1 och D2 sker efter övergången, som tidigare nämnts, endast marginella förändringar på balans- och resultaträkningen.

Fallföretaget Kappa har en räntabilitet på 9,94 procent. Efter införandet av de nya rekommendationerna kommer räntabiliteten i K1 att sjunka med 2,09 procentenheter och i K2 med 2,55 procentenheter. Förklaringen är de ökade pensionskostnaderna på 3,64 miljoner kronor i K1 respektive 4,42 miljoner kronor i K2 som påverkar resultatet efter de finansiella posterna.

6.5.4 Räntabilitet på sysselsatt kapital

Räntabilitet på sysselsatt kapital beskriver företagets förmåga att förränta det sysselsatta kapitalet. Dessa medel skall användas till att betala räntor till kreditinstitut och för att uppfylla ägarnas avkastningskrav på eget kapital. Nyckeltalet har i likhet med räntabiliteten på det totala kapitalet, resultat efter finansiella kostnader i täljaren. Denna påverkas av den förändrade pensionskostnaden. Nämnaren består av det sysselsatta kapitalet, det vill säga det totala kapitalet minskat med räntebärande skulder och minoritetsintressen.

En beräkning av Deltas räntabilitet på det sysselsatta kapitalet visar att företaget har en räntabilitet på 6,54 procent före införandet av de nya rekommendationerna. Efter övergången är måttet, liksom Deltas övriga nyckeltal, oförändrat.

Kappas räntabilitet på sysselsatt kapital visar ett värde på 20,23 procent. När RR 29/IAS 19 tillämpas blir räntabiliteten i K1 16,25 procent och i K2 15,36. Anledningen till skillnaden beror på det försämrade resultatet i kombination med en ökad skuld på 5,73 Mkr i K1 och 7,13 Mkr i K2.

6.5.5 Räntabilitet på eget kapital

Räntabilitet på eget kapital visar hur väl företaget klarar av att ge avkastning på eget kapital. Detta är en förutsättning för att aktieägarna skall låta sitt kapital ligga kvar i rörelsen. Resultatet efter finansiella kostnader påverkas av de kostnader en pensionsökning innebär medan det egna kapitalet påverkas av både förändring i skuld samt i kostnader.

Fallföretaget Deltas egna kapital uppgår till 7,42 procent. Även i detta fall kommer måttet att vara oförändrat efter införandet av rekommendationerna.

Kappa uppvisar en räntabilitet på eget kapital på 20,98 procent. Efter övergången sjunker räntabiliteten med cirka 2,89 procentenheter i K1 respektive 3,57 procentenheter i K2. Förändringen beror att det egna kapitalet minskar då den ökade skulden skrivs av mot det egna kapitalet. Dessutom ökar pensionskostnaden, vilket får en negativ inverkan på resultatet som i sin tur sänker det egna kapitalet. Förutom nyckeltalen kan det vara intressant för företagen att beräkna sin kapitalkostnad för att se på den ekonomiska effektiviteten för det egna och det främmande kapitalet.

6.6 Fallföretagens kapitalkostnad - WACC

6.6.1 Deltas kapitalkostnad

Marknadens avkastningskrav		Kapitalkostnadsberäkning	Nuvarande	D1	D2
Beta	0,12	Stocks (eget kapital)	76,29%	76,31%	76,20%
Riskfri ränta	4,8%	Bonds (främmande kapital)	23,71%	23,69%	23,80%
Marknadsränta	10%	Marknadsvärde aktiekapital Mkr	211 513	211 513	211 513
Riskpremie	5,2%	RS	5,42%	5,42%	5,42%
		RB	5,87%	5,87%	5,87%
		RB efter skatt	4,23%	4,23%	4,23%
CAPM	5,42%	WACC	5,140%	5,140%	5,139%

Tabell 5: Kapitalkostnad Delta

Deltas WACC räknas fram genom att väga kostnaden mellan företagens främmande och egna kapital med hänsyn tagen till aktiekapitalets marknadsvärde. Avkastningen på Deltas egna kapital uppgår enligt våra beräkningar till 5,42 procent som räknats fram med stöd av marknadens avkastningskrav (CAPM).

Riskpremien på 5,2 procent, som är en del av CAPM, har räknats fram genom att subtrahera gällande marknadsränta med den riskfria räntan. Premien multipliceras med Deltas betavärde (0,12) och adderas sedan med den riskfria räntan för att få fram det egna kapitlets avkastningskrav. Ett lågt betavärde, som i Deltas fall, innebär en lägre avkastning på det egna kapitalet. Avkastningen på Deltas främmande kapital, som uppgår till 4,23 procent, är företagens låneränta efter skatt. I dagsläget har Delta en kapitalstruktur som domineras av det egna kapitalet. Avkastningskravet på det egna kapitalet blir därmed dominerande vid uträkningen av Deltas WACC.

D1 får en knappt märkbar ökning av WACC beroende på en sänkt pensionskostnad med 0,18 Mkr. I D2 där pensionskostnaden istället ökar med 0,15 Mkr minskar Deltas WACC med 0,005 procentenheter. I Delta sker inga betydande förändringar av kapitalstrukturen med anledning av övergången till RR 29/IAS 19 oavsett valda aktuariella antaganden i D1 och D2. Eftersom förändringarna i Deltas kapitalstruktur och kapitalkostnad är så marginella ger det heller inga effekter på fallföretagets marknadsvärde.

6.6.2 Kappas kapitalkostnad

Marknadens avkastningskrav		Kapitalkostnadsberäkning	Nuvarande	K1	K2
Beta	0,9	Stocks (eget kapital)	67,89%	65,54%	64,97%
Riskfri ränta	4,8%	Bonds (främmande kapital)	32,11%	34,46%	35,03%
Marknadsränta	10%	Marknadsvärde aktiekapital	118,69	118,69	118,69
Riskpremie	5,2%	RS	9,48%	9,48%	9,48%
		RB	6,50%	6,50%	6,50%
		RB efter skatt	4,68%	4,68%	4,68%
CAPM	9,48%	WACC	7,94%	7,83%	7,80%

Tabell 6: Kapitalkostnad Kappa

Kappas WACC räknas fram på samma sätt som ovan redogjorts för i fallet Delta. På grund av att Kappa har ett högre betavärde (0,9) än Delta får företaget även en högre avkastning på det egna kapitalet. Denna avkastning uppgår för Kappa till 9,48 procent. Det främmande kapitalets avkastning är liksom för Delta, företagets låneränta efter skatt, och den uppgår i Kappa till 4,68 procent.

Kappas kapitalstruktur, det vill säga förhållandet mellan främmande och eget kapital, är jämnare fördelat än vad som är fallet hos Delta. Företaget får, till följd av övergången, avsevärt ökade pensionskostnader och en högre WACC än Delta. Detta beror på att avkastningskravet på det egna kapitalet för Kappa är nästan dubbelt så högt som avkastningskravet för det egna kapitalet i Delta (5,42 procent). För Kappas del innebär det stora fördelar om det främmande kapitalet höjs. Efter omräkningar minskar WACC vid K1 och K2 men förändringen är större i K2 eftersom företaget i denna beräkning får det lägsta resultatet. Enligt teorin innebär det att Kappa får ett ökat marknadsvärde efter införandet av RR 29/IAS 19. Det rör sig dock inte om betydande förändringar utifrån de utvalda aktuariella antagandena. I likhet med Delta är förändringar i kapitalstruktur och kapitalkostnad efter övergången marginella.

En ökning av pensionsskulderna ger ett företag lägre WACC eftersom det främmande kapitalet medför lägre kostnader än eget kapital. Anledningen till detta är att räntorna på det främmande kapitalet är en avdragsgill kostnad vilket minskar räntekostnaderna och på så sätt inverkar positivt på resultatet. Övergången till RR 29/IAS 19 ger en positiv effekt för Kappa eftersom marknadsvärdet förbättras av en sänkt WACC.

7 Analys

I detta kapitel analyseras vår beräkningsstudie mot bakgrund av den teori som lagts fram tidigare i uppsatsen. Vi inleder med ett avsnitt om hur förändringarna i pensionsskuld och pensionskostnad, redovisningsmässigt och finansiellt, påverkar företagen. Därefter analyseras hur förändringen överensstämmer med kravet på rättvisande bild.

7.1 Ekonomisk påverkan och finansiell rapportering

Övergången till RR 29/IAS 19 kommer att medföra vissa förändringar för de svenska företagen som är anslutna till FPG/PRI. Med hjälp av beräkningarna i vår utförda studie kan vi dra allmänna slutsatser om de redovisningsmässiga och finansiella effekter som införandet av de nya rekommendationerna har på företagens räkenskaper.

7.1.1 Redovisningsmässiga förändringar

Vid beräkningarna av de två fallföretagens förmånsbestämda pensionsförpliktelse har vi kunnat se på förändringar som uppstått i balansräkningen till följd av den nya rekommendationen. Framförallt är det de framtida löneökningarna i korrelation med personalsammansättningen som avgör förändringens storlek. Efter rekommendationens ikraftträdande kommer företags pensionsåtagande till de aktivt anställda att nuvärdeberäknas efter slutlön och inte utifrån aktuell lön som är fallet idag. Om löneökningen är högre än den tidigare gjorda buffertavsättningen, innebär detta att pensionsskulden ökar. Storleken på löneökningen beror på de aktuariella antaganden som företaget gör vid beräkning av pensionsskulden. Ju lägre medelålder företags anställda har, desto svårare blir det att göra korrekta antaganden om den förväntade framtida slutlönen. Detta innebär i sin tur att företaget framöver kan behöva göra ytterligare justeringar av de aktuariella antagandena. I vår uträkning har vi visat att kapitalvärdet av ingående pensionsskuld ökar vid ett antagande om en lägre diskonteringsränta. Därmed kan vi även anta att en ökad inflation, i och med den sänkta realräntan, leder till en högre pensionsskuld. Möjligheten att själv anta de aktuariella antagandena ger företaget frihet att påverka storleken på pensionsskulden.

Den genomsnittliga åldern på de aktiva i fallföretagen har varit snarlik, vilket gjort att vi inte kunnat analysera i vilken grad sådana skillnader ytterligare skulle inverka

på pensionsskuldens storlek. Vi kan däremot, till följd av vår ökade förståelse i ämnet, göra antagandet att företag med en låg medelålder på de anställda, med de nya reglerna, skulle tvingas göra stora engångsavsättningar. Detta som konsekvens av kravet att nuvärdesberäkna slutlönen med det antal år de anställda har kvar till pension.

Enligt RR 29 ges företagen två alternativ vid hantering av en ökad pensionsskuld. Det första alternativet är att företaget för över medel från eget kapital för att täcka den ökade skulden. Den andra valmöjligheten innebär att företaget kostnadsför pensionsökningen och gör avskrivning på denna under en femårsperiod. Eftersom IAS 19, som kommer att gälla från och med januari 2005, inte tillåter avskrivning mot resultaträkning kommer de flesta företag inte att använda sig av denna metod. Möjlighet finns emellertid att skriva av en femtedel av den ökade pensionskulden under det år endast RR 29 gäller, för att sedan år 2005, då RR 29 övergår till IAS 19, föra över resterande fyra femtedelar från eget kapital. I och med att företagen gör en överföring från eget kapital till posten "avsättning till pensioner", påverkas förhållandet mellan eget kapital och skulder i balansräkningen.

De faktorer som påverkar balansräkningen är även de som indirekt ger effekter på resultaträkningen. Om företaget väljer att kostnadsföra pensionsförändringen mot resultaträkningen kommer nettoresultatet att försämrans genom kostnadsökningen. En annan aspekt som vi ser i studien är att ett försämrat resultat, på grund av den ökade pensionskostnaden, påverkar den balanserade vinsten och på så sätt ytterligare, utöver själva pensionsskulden, försämrar det egna kapitalet.

7.1.1.1 Upplysningsplikten

Den nya rekommendationens upplysningskrav är en av de mer påtagliga skillnaderna jämfört FAR:s rekommendation nr. 4. I nuvarande regler framgår inte klart hur pass mycket information som skall redovisas som not i årsredovisningen och praxis ger inte heller någon vidare vägledning i frågan. Många företag uppvisar således brister beträffande redovisningen av sina pensionsåtaganden. Enligt de nya reglerna skall denna information vara mer omfattande och företagen skall även redovisa vilka antaganden som gjorts vid beräkningen av pensionsskuld och pensionskostnad. Årsredovisningarna skall i fortsättningen även innehålla tydliga uppgifter kring pensionsplanen samt hur företag valt att säkra sina åtaganden.

Själva rubriceringen av pensionsåtaganden i balansräkningen skiljer sig åt mellan RR 29/IAS 19 och tidigare regler, på så sätt att den nya rekommendation kräver att pensionsförpliktelser redovisas som skuld. FAR:s rekommendation nr. 4 samt tryggandelagen uppmanar endast till en skuldföring av pensionsåtagandet FAR:s

rekommendation godkänner även redovisning av åtagandet som en ansvarsförbindelse. Vid en redovisning av pensionsåtagandet som en ansvarsförbindelse inkluderas åtagandet inte i balansomslutningen. Detta ger en missvisande bild av företagets ställning eftersom ett pensionsåtagande är en skuld som vilken annan som helst. En ansvarsförbindelse kännetecknas av den inte säkert eller att det till och med är osannolikt att den leder till en utbetalning, vilket ett pensionsåtagande inte kan anses vara.

7.1.2 Finansiella förändringar

Genom att använda soliditets- och lönsamhetsmått har vi kunnat tolka förändringar i fallföretagens balans- och resultaträkningar. För Delta och övriga traditionella företag kommer, enligt vår studie, RR 29/IAS 19 troligen inte få någon större inverkan på räkenskaperna. Förändringarna i nyckeltalen blir därmed små och nästintill försumbara. Intressanta effekter har emellertid de nya rekommendationerna beträffande yngre företag med förutsättningar som liknar Kappas. Den försämrade soliditeten i Kappa, med anledning av det krypta egna kapitalet, leder till att fallföretaget och andra företag med liknande förutsättningar kommer att ha en försämrad förmåga att klara av eventuella motgångar och konjunkturedgångar. Med låg soliditet försämrar möjligheten till fördelaktiga lån på grund av att kreditgivare kompenserar den ökade risken med högre utlåningsränta. Genom att soliditeten på grund av den nya rekommendationen kan komma att påverkas negativt, kommer företag ta till åtgärder för att motverka denna försämring. Detta kan föranleda att flera företag väljer att göra emissioner för att tillföra nytt eget kapital i rörelsen. Skuldsättningsgraden, är kopplad till soliditeten på så vis att en lägre soliditet, ger en högre skuldsättningsgrad. Den ökade skuldsättningsgraden som Kappa visar upp bör tas som varningssignal för att det egna kapitalet håller på att försämrars. Måttet tydliggör det som soliditeten visar.

Kappas förmåga att ge avkastning på det totala- och sysselsatta kapitalet förändras i och med den nya rekommendationen. Genom våra beräkningar kan vi se att det föreligger en uppenbar risk att företag, med förutsättningar liknande Kappas, får en räntabilitet på det totala kapitalet som understiger skuldräntan. Detta leder till en kraftigt försämrad lönsamhet som måste åtgärdas. Våra beräkningar gällande det sysselsatta kapitalet stödjer dessa resultat och visar på samma effekter. Med en alltför låg räntabilitet på det egna kapitalet blir företaget oattraktivt för externa investerare och detta kan i sin tur försvåra eventuella nyemissioner. I Kappas fall försämrars räntabiliteten för samtliga lönsamhetsmått men den måste ändå anses vara god. För företag i en mer utsatt situation än Delta och Kappa med tidigare soliditets- och lönsamhetsproblem, kan en ytterligare försämring i räntabiliteten bli ödesdiger för företagets fortlevnad.

Med hjälp av WACC beräkningar har vi kunnat studera vad som händer med företagets kapitalkostnad vid en övergång till de nya rekommendationerna. En minskning av företagets WACC skapar ett högre marknadsvärde, företaget blir mer attraktivt för investerare och värdet på företagets aktier ökar. Företagen strävar efter att ha en så låg WACC som möjligt vilket möjliggörs genom en relativt stor andel främmande kapital. Jämvikt mellan det främmande kapitalet och det egna kapitalet måste emellertid upprätthållas så att företaget inte får problem med att infria sina låneförpliktelser. Enligt våra uträkningar kan de ökade pensionskostnaderna som förändrar kapitalstrukturen ge positiva följder för yngre företag.

För att traditionella företag ska kunna påverka WACC krävs att de använder sig av sådana aktuariella antaganden som leder till att pensionsskulden förändras markant. Om antagandena istället leder till en sänkt pensionsskuld ökar kapitalkostnaden vilket får en negativ inverkan på företagets marknadsvärde med sänkt aktievärde som följd.

Det är enbart vid övergången till RR 29/IAS 19 som förändringarna i WACC får någon betydelse. När väl rekommendationen trätt i kraft är pensionsskulden redan anpassad till de aktuariella antagandena. Skulden är således uppräknad och ytterligare justeringar kommer förmodligen att vara av en mer obetydlig storlek. För företag med förutsättningar liknande Kappas skapar justeringen mot det egna kapitalet marknadsmässiga fördelar. Utifrån våra uträkningar kan vi avläsa att det endast är WACC som visar på sådana positiva konsekvenser.

Deltas förändringar i pensionsskuld och pensionskostnad visar på att ett traditionellt företag endast påverkas marginellt av den nya rekommendationen. I övergången blir både nyckeltalen och kapitalkostnaden opåverkade på grund av de marginella justeringarna i balansomslutningen och resultaträkningen. Till följd av att Deltas finansiella ställning påverkas så pass ringa, behöver inte företaget förbereda några särskilda åtgärder inför övergången till RR 29/IAS 19. Liksom i tidigare diskussioner lyfts de aktuariella antagandena fram som de faktorer vilka har avgörande betydelse för hur stora förändringarna blir, framförallt i de företag men en stor andel aktiva anställda. Detta tydliggörs i våra uträkningar för fallföretaget Kappa.

Vår undersökning visar även på att kapitalvärdet är den del av pensionsskulden som påverkas minst, då det endast är realräntan man tar hänsyn till och inga andra aktuariella faktorer. När vi däremot räknar på den totala pensionsförpliktelsen upptäcker vi att den stora förändringen kan härledas till de förväntade löneökningarna.

7.2 Rättvisande bild - kvalitativa egenskaper

Möjligheten för företag att själva göra aktuariella antaganden vid beräkning av pensionskulld och pensionskostnad, lämnar utrymme att medvetet anpassa företagets resultat och finansiella ställning i önskad riktning och därmed påverka informationens tillförlitlighet. Ett företags egna antaganden påverkar också verifierbarheten och validiteten eftersom det är svårt att bevisa att antagandena är korrekta och objektiva.

Ett av de starkaste skälen till att standardisera redovisningen internationellt är kravet på jämförbarhet. Om fler företag använder sig av samma redovisningsregler minskar utrymmet för misstolkningar. Trots att syftet med implementeringen av IAS i EU-länderna i huvudsak varit att underlätta jämförbarheten, kan den nya rekommendationen, i vissa fall minska denna. I och med att det står företaget fritt att vid beräkningarna göra aktuariella antaganden efter eget tycke, kommer dessa att skilja sig åt mellan olika företag. Vad beträffar koncerner med utländska dotterbolag måste emellertid enhetliga antaganden göras trots att olika ekonomiska förutsättningar gäller för de olika dotterbolagen. Det finns följaktligen både för- och nackdelar med de nya reglerna. På företagsnivå ökar jämförbarheten internt genom att företaget nyttjar samma antaganden i hela koncernen. Däremot tror vi att den nya rekommendationen öppnar möjligheten att företag med liknande förutsättningar ändå gör olika antaganden, vilket försvårar en jämförelse mellan enskilda företag nationellt. Jämförbarheten EU-länderna emellan kommer onekligen att förbättras efter införandet av IAS 19. Det återstår dock att se om de nya reglerna accepteras i den praktiska redovisningen hos företagen i de olika medlemsländerna.

Då företag i princip kan göra nya antaganden för varje år, ifrågasätter vi jämförbarheten över tid. Om det är stora svängningar i resultatet mellan olika år, beroende på värdeförändringar i pensionskulden, torde det leda till en försämrad jämförbarhet. Här kommer det att krävas mycket goda kunskaper för att analysera en årsredovisning. Även om RR 29/IAS 19 ställer högre krav på att upplysningar skall beskriva vad som inverkat på beräkningarna som gjorts under det gångna året, ställs allt högre krav på läsaren att kunna tyda och se framtida konsekvenser av olika påverkande faktorer, som till exempel personalsammansättning och förväntade löneökningar.

En avgörande förutsättning för att den nya rekommendationen skall leda till en ökad begriplighet är att företagen uppfyller de högre ställda kraven om upplysningsplikt. Det gäller emellertid att företagen på ett förståeligt sätt redovisar sina pensionsförpliktelser och de antaganden som ligger till grund för beräkningarna. När företagen väl lyckats uppfylla upplysningskraven ökar begripligheten i den

finansiella rapporteringen. Det kommer sannolikt att krävas mer kunskap än tidigare för att tolka företagens årsredovisningar vad beträffar redovisningen av pensioner. Det krävs att externa intressenter sätter sig in i bakomliggande faktorer kring de olika aktuariella antagandena, för att de skall kunna tillgodogöra sig informationen i sin helhet.

Redovisningsinformationen som företagen lämnar skall uppfylla kravet på relevans. Detta eftersom investerare och andra intressenter ska kunna dra väsentliga slutsatser gällande företags finansiella ställning och göra prognoser för framtiden. Det utökade upplysningskravet ökar relevansen förutsatt att mottagaren är väl insatt i ämnet.

För att företagen skall kunna visa upp en rättvisande bild krävs att de kvalitativa egenskaperna efterföljs. Dagens företag måste, på en allt mer globaliserad marknad, ta hänsyn till en rad olika faktorer. Att som tidigare, använda standardiserade parametrar för de aktuariella antagandena, har lett till att en rättvisande bild av företagens ekonomiska ställning, inte visats upp. I och med att företagen med den nya rekommendationen kommer att kunna göra antaganden anpassade till den situation som råder i det enskilda företaget, kan en mer rättvisande bild uppvisas. Möjligheten att göra egna antaganden kan dock missbrukas. Det föreligger en uppenbar risk att företag bestämmer storleken på pensionsskuld och pensionskostnad och sedan anpassar de aktuariella antagandena därefter. Visserligen finns riktlinjer och troligen kommer en praxis att utvecklas för vilka värden antagandena bör ha, men små justeringar i antaganden kan få stora effekter på pensionskostnad och pensionsskuld. Genom att företagen själva kan välja hur de vill redovisa sina aktuariella vinster och förluster kan detta leda till att företags resultat och finansiella ställning inte blir rättvisande.

8 Resultat och resultatdiskussion

I detta avslutande kapitel summeras de resultat som erhållits i vår analys. Vidare förs en diskussion kring dessa där även förslag för vidare forskning i ämnet läggs fram.

8.1 Resultat

Syftet med detta arbete har varit att analysera hur RR 29/IAS 19 kan komma att påverka företagens soliditet, lönsamhet och kapitalkostnad. Vi har även haft som mål att undersöka hur väl de nya beräkningsmetoderna stämmer överens med IASB:s krav på rättvisande bild.

Hur företag, anslutna till FPG/PRI påverkas av de nya rekommendationerna beror i hög grad på olika företagsspecifika faktorer. Personalsammansättningen kommer, liksom i tidigare system, att utgöra grunden för de beräkningar av pensionsskuld och pensionskostnad som företagen måste göra. Den viktigaste förändringen, i de nya rekommendationerna, är att företagen i framtiden skall göra egna demografiska och finansiella antaganden, något som tidigare gjordes av bland annat finansinspektionen. Beroende på vilka aspekter som vägs in i dessa, så kallade aktuariella antaganden, kommer de justeringar som företagen måste göra att variera.

Utförda justeringar i pensionsposterna ger effekter i företagens balans- och resultaträkningar. Genom att använda olika granskningsverktyg kan man åskådliggöra dessa förändringar. Våra beräkningar har visat oss att det är yngre företag, med en stor andel aktiva anställda och där medelåldern bland personalen är låg, som påverkas mest av de nya rekommendationerna. Förändringarna i balans- och resultaträkningarna har vi tolkat med hjälp av olika soliditets- och lönsamhetsmått. I vårt yngre fallföretag försämras soliditet och lönsamhet, emellertid ej till den grad att den fortsatta överlevnaden äventyras. Däremot kan företag som befinner sig i ett sämre utgångsläge hamna i betydande ekonomiska svårigheter. För företag som måste öka sina pensionsskulder sänks kapitalkostnaden. Så länge företaget kan ge god avkastning på det främmande kapitalet och därmed infria låneförpliktelserna, är det gynnsamt att öka sin skuldsättning.

Beträffande ”rättvisande bild” och de olika kvalitativa egenskaperna, kan vi urskilja vissa motsättningar med anledningen av de nya rekommendationerna. Å ena sidan innebär de nya reglerna bland annat att företag kan anpassa sina antaganden utifrån de egna förutsättningarna och därmed öka den rättvisanden bilden. Å andra sidan föreligger risk att företag gör alltför gynnsamma antaganden för att bestämma en

passande storlek på pensionsskuld och pensionskostnad, vilket då kan ge en missvisande bild. Liknande tvetydigheter kan utläsas i var och en av de kvalitativa egenskaperna vilket försvårar ett tydligt ställningstagande huruvida implementeringen av RR 29/IAS 19 ger en mer rättvisande bild.

8.2 Resultatdiskussion

Allt eftersom vi närmar oss tidpunkten då IAS skall implementeras i sin helhet i Sverige aktualiseras nya frågeställningar beträffande de åtgärder som måste vidtas för att underlätta övergången. En del som vi fann särskilt intressant vid val av ämnesområde var hur den nya rekommendationen, RR 29 som bygger på IAS 19, kommer att förändra vissa redovisningsmässiga och finansiella förutsättningar för de svenska börsbolagen. En heltäckande undersökning hade säkerligen givit oss möjlighet att föra diskussionen till en ännu högre nivå. Emellertid skulle ett sådant arbete bli alltför omfattande för en uppsats av denna karaktär.

Under arbetets gång har vi stött på frågeställningar som varit intressanta att fördjupa sig i men som inte legat inom ramen för vår studie. Vi har noterat att pensionsstiftelsers roll påverkas av övergången till de nya rekommendationerna. I framtiden kan företag som använder sig av pensionsstiftelseformen intäktsföra stiftelsens förväntade avkastning. Främst av denna anledning tror vi att ett större antal företag kommer att övergå till att avsätta medel i balansräkningen till pensionsstiftelser. Detta kan vara av intresse för vidare forskning i ämnet. Ytterligare förslag till vidare forskning kan vara att studera praktiska effekter vid implementeringen av RR 29 och de problem som uppstår. Det vore även intressant att om några år göra en följdstudie och undersöka företagets inställning till IAS 19 samt se hur den finansiella rapporteringen har utvecklats. Ytterligare en intressant utgångspunkt skulle vara att se om den nya rekommendationen i den praktiska tillämpningen verkligen leder till en ökad rättvisande bild av företagets pensionsåtagande.

De nya rekommendationernas högre krav på upplysningar om företagets pensionsåtaganden underlättar framtida informationsinsamling. Detta är ännu en anledning till att ämnet kan vara attraktivt för vidare forskning.

Källförteckning

Offentligt tryck

Europeiska Kommissionen Europaparlamentets och rådets förordning om tillämpning av internationella redovisningsstandarder, Bryssel 2001

IASB Framework International Accounting Standards, IASB Publications Department, London 2002

Lagen 1967:531 om Tryggande av pensionsutfästelse m.m.

Årsredovisningslag (1995:1554)

Litteratur

Andersen, Ib Den uppenbara verkligheten: val av samhällsvetenskaplig metod, Studentlitteratur, Lund 1998

Artsberg, Kristina Normbildning och redovisningsförändring, Lund Univ. Press, Lund 1992

Backman, Jarl Rapporter och uppsatser, Studentlitteratur, Lund 1998

Bjereld, Ulf
Demker, Marie
Hinnfors, Jonas Varför vetenskap, 2. uppl, Studentlitteratur, Lund 2002

Chew, Jr Donald H The new corporate Finance, McGrawHill, 1995

Dahlin, Lotta
Lundén, Björn Anställda – En praktisk handbok för arbetsgivare, 4. uppl., Björn Lundén Information AB, Näsvisen 1999

De Ridder, Adri Finansiell ekonomi – Om företaget och finansmarknaden, Norstedts Juridik. 2000

Eriksson, Lars Torsten
Wiedersheim, Finn Att utreda forska och Rapportera, 4 uppl, Liber ekonomi, 2001

FPG Försäkringsbolaget
Pensionsgaranti Företagets egen pensionslösning, Pensionsgaranti FPG AMFK, Stockholm 2003

Föreningen Aukt. Revisorer	FAR:s Samlingsvolym FAR Förlag AB, Stockholm 2002
Föreningen Aukt. Revisorer	FAR:s Samlingsvolym FAR Förlag AB, Stockholm 2003
Hallgren, Örjan	Finansiell metodik, Ekonomiska förlag AB, Malmö 1994
Hansson, Sigurd Arvidson, Per Lindquist, Hans	Företags- och räkenskapsanalys, Studentlitteratur, Lund 2001
Henderson, S Peirson, G Brown, R	Financial Accounting Theory, it´s Nature and Development, 2nd ed. Longman Cheshire, Malaysia
Holme, Idar Magne Solvang, Bernt Krohn	Forskningsmetodik, Om kvalitativa och kvantitativa metoder, Studentlitteratur, Lund 2001
Jonasson, Andreas	Säkringsredovisning i normer och praxis Lund 1999
Kedner, Gösta,	Svensk anpassning till EG:s normer för årsredovisning, Studentlitteratur, Lund 1990
Knutsson, Margit	Årsredovisningslagen: en kommentar, 1.uppl. Juristförlaget, 1996
Kylebäck, Stefan Landén, Staffan,	Aktuella redovisningsfrågor Ernst & Young, Stockholm 2001
Northcott, Deryl,	Capital Investment Decision Making, Academic Press, 1998
Palm, Anders	Pensionsstiftelser Björn Lindén Information AB, 1998
Patel, Runa Davidsson, Bo,	Forskningsmetodikens grunder, 2.uppl., Studentlitteratur, Lund 1994
Pizzey, Alan	Accounting and Finance, A firm foundation, 4th ed. Cassel Publishers, 1994
PRI Pensionstjänst AB	PRI:s Pensionshandbok, PRI Pensionstjänst AB och Wildeco, 2002
Randquist, Madeleine G.	En bok om pension, Landsorganisationen i Sverige, Stockholm 2002

Rees, B	Financial Analysis, Prentice Hall, 1990
Ross, Stephen A. Westerfield, Randolph W. Jaffe, Jeffrey F.	Corporate Finance, 6th ed., McGrawHill, Boston Mass. 2001
Smith, Dag	Redovisningens språk, Studentlitteratur, Lund 2000
Thomasson, Jan	Extern Redovisning och finansiell analys, Liber Ekonomi, Malmö 2000
Thorell, Per	Företagens redovisning, grundläggande räkenskaps- förståelse, Iustus förlag AB, Uppsala 1999
Tullgren, Sven	Finansiering & Kalkylering, Studentlitteratur, Lund 2002
Törnqvist, Ulla Lumsden, Marie Marton, Jan	Svenska normsättare på RR: Institutionella och politiska aspekter Handelshögskolan i Göteborg 2000
University of Chicago	The Chicago Manual of Style, 14th ed., University of Chicago Press, Chicago 1993
Öhrlings Price Water House Coopers	Hur redovisas pensioner, 2003
Öhrlings Price Water House Coopers	2005 – Ready or not, 2002

Artiklar

Artsberg, Kristina	Striden om makten över redovisningen, Balans 4/2002
Billing, Anders	Ny regel sväller skulder, Veckans affärer 2003-03-31
FAR 2001 ISA-projektet	Kort om projektet – kommande revisionstandarder i Sverige, Balans 6-7/2001
Hansson, Björn Högfeldt, Peter	Finansiell ekonomi, tre grundläggande principer Ekonomisk debatt 8/1998
Holmqvist, Bengt Johansson, Åsa	Nya IASB har ett digert program framför sig Balans 12/2001

Janzon, Claes	Hög tid att förbereda anpassningen till RR 29, Balans 4/2003
Lindbäck, Assar	Pionjärer i finansiell ekonomi, Ekonomisk debatt 8/1990
Parker, A	Plea to "educate investors" on accountancy standards, Financial Times, 19/11 2002
Rundfelt, Rolf	EU-parlamentet tog beslut om IAS fr.o.m. 2005, Balans 5/2002
Rundfeld, Rolf	Ändrad redovisning av pensioner Balans 2/2003
Svenberg, Sven-Åke	Ny rekommendation från Rådet om ersättning till anställda, Balans 1/2003

Muntliga källor

Janzon, Claes, aukt. revisor, Öhrlings Price Water House Coopers 2003-05-07

Karlsson, Anders, aukt. revisor, Öhrlings Price Water House Coopers 2003-04-25

Liljedal, Björn, Pensionsregistreringsinstitutet 2003-04-23

Lundgren, Per, aktuarie, Öhrlings Price Water House Coopers 2003-05-07

Nilsson-Kvick, Claes, Pensionsregistreringsinstitutet 2003-04-16

Svenberg, Sven-Åke, projektsekreterare, Redovisningsrådet

Elektroniska källor

www.fi.se/2002-11-16 2003-05-02

www.kpmg.se 2003-04-18

www.redovisningsradet.se 2003-04-17

Bilagor

Bilaga 1a

Delta nuvarande

Resultaträkning Mkr

Nettoomsättning	125146,01
Rörelsens kostnader	118801,81
Pensionskostnader	514,84
Diverse intäkter/kostnader	1874,11
<i>Rörelseresultat</i>	<i>7703,47</i>
Ränteintäkter	838,99
Räntekostnader	2431,62
Övriga finansiella kostnader	147,10
<i>Resultat efter finansiella poster</i>	<i>5963,74</i>
Skatter	-1669,85
Minoritetens andel	0,91
Årets nettoresultat	4292,99

Balansräkning Mkr

Anläggningstillgångar	120262
Omsättningstillgångar	45123
Summa tillgångar	171695
Eget kapital exklusive periodens resultat	76082
Periodens resultat	4293
<i>Summa eget kapital</i>	<i>80375</i>
<i>Minoritetsintressen</i>	<i>276</i>
Avsättning för pensioner	6783
Avsättning för skatter	16229
Övriga avsättningar	1766
<i>Avsättningar</i>	<i>24778</i>
Räntebärande skulder	41424
Leverantörsskulder	7483
Övriga skulder	17360
<i>Summa skulder</i>	<i>66267</i>
Eget kapital, avsättningar, skulder	171695

Nyckeltal

Soliditet	47%
Skuldsättningsgrad	0,82
Räntabilitet på totalt kapital	4,98%
Räntabilitet på sysselsatt kapital	6,54%
Räntabilitet på eget kapital	7,42%

Marknadens avkastningskrav

Beta	0,12
RF	4,8%
RM	10,0%
CAPM	5,42%

Kapitalkostnadsberäkning

Stocks (eget kapital)	76,29%
Bonds (främmande kapital)	23,71%
Marknadsvärde aktiekapital	213513
RS	5,42%
RB	5,87%
RB efter skatt	4,23%
WACC	5,140%

Bilaga 1b

Delta IAS19: D1

Resultaträkning Mkr

Nettoomsättning	125146,01
Rörelsens kostnader	118801,81
Pensionskostnader	514,65
Diverse intäkter/kostnader	1874,11
<i>Rörelseresultat</i>	<i>7703,65</i>
Ränteintäkter	838,99
Räntekostnader	2431,62
Övriga finansiella kostnader	147,10
<i>Resultat efter finansiella poster</i>	<i>5963,93</i>
Skatter	-1669,90
Minoritetens andel	0,91
Årets nettoresultat	4293,12

Balansräkning Mkr

Anläggningstillgångar	120262
Omsättningstillgångar	45123
Summa tillgångar	171696
Eget kapital exklusive periodens resultat	76164
Periodens resultat	4293
<i>Summa eget kapital</i>	<i>80457</i>
Minoritetsintressen	276
Avsättning för pensioner	6701
Avsättning för skatter	16229
Övriga avsättningar	1766
<i>Avsättningar</i>	<i>24696</i>
Räntebärande skulder	41424
Leverantörsskulder	7483
Övriga skulder	17360
<i>Summa skulder</i>	<i>66267</i>
Eget kapital, avsättningar, skulder	171696

Pensionsförändring

Skuldförändring (BR)	-1,2%
Kostnadsförändring (RR)	-0,6%
Andel förmånsbaserad kostnad	18%

Pensionskostnad

Pensionskostnad innan förändring	514,84
Förmånsbaserade kostnader	94,47
Kostnad aktiva	30,23
Kostnad fribrevshavare, pensionärer	64,24
Ny förmånsbaserad pension	94,29
<i>Pensionsökning</i>	<i>-0,18</i>

Nyckeltal

Soliditet	47%
Skuldsättningsgrad	0,82
Räntabilitet på totalt kapital	4,98%
Räntabilitet på sysselsatt kapital	6,54%
Räntabilitet på eget kapital	7,41%

Pensionsskuld

Pensionsskuld innan förändring	6783
Pensionsskuld efter förändring	6701
<i>Summa förändring</i>	<i>-82</i>

Marknadens avkastningskrav

Beta	0,12
RF	4,8%
RM	10%
CAPM	5,42%

Kapitalkostnadsberäkning

Stocks (eget kapital)	76,31%
Bonds (främmande kapital)	23,69%
Marknadsvärde aktiekapital	213513
RS	5,42%
RB	5,87%
Rb efter skatt	4,23%
WACC	5,140%

Bilaga 1c

Delta IAS19: D2

Resultaträkning Mkr

Nettoomsättning	125146,01
Rörelsens kostnader	118801,81
Pensionskostnader	514,99
Diverse intäkter/kostnader	1874,11
<i>Rörelseresultat</i>	<i>7703,32</i>
Ränteintäkter	838,99
Räntekostnader	2431,62
Övriga finansiella kostnader	147,10
<i>Resultat efter finansiella poster</i>	<i>5963,59</i>
Skatter	-1669,81
Minoritetens andel	0,91
Årets nettoresultat	4292,88

Balansräkning Mkr

Anläggningstillgångar	120262
Omsättningstillgångar	45123
Summa tillgångar	171696
Eget kapital exklusive periodens resultat	75716
Periodens resultat	4293
<i>Summa eget kapital</i>	<i>80009</i>
Minoritetsintressen	276
Avsättning för pensioner	7149
Avsättning för skatter	16229
Övriga avsättningar	1766
<i>Avsättningar</i>	<i>25144</i>
Räntebärande skulder	41424
Leverantörsskulder	7483
Övriga skulder	17360
<i>Summa skulder</i>	<i>66267</i>
Eget kapital, avsättningar, skulder	171696

Pensionsförändring

Skuldförändring (BR)	5,4%
Kostnadsförändring (RR)	0,5%
Andel förmånsbaserad kostnad	18%

Pensionskostnad

Pensionskostnad innan förändring	514,84
Förmånsbaserade kostnader	94,47
Kostnad aktiva	30,23
Kostnad fribrevshavare, pensionärer	64,24
Ny förmånsbaserad pension	94,62
<i>Pensionsökning</i>	<i>0,15</i>

Nyckeltal

Soliditet	47%
Skuldsättningsgrad	0,83
Räntabilitet på totalt kapital	4,98%
Räntabilitet på sysselsatt kapital	6,54%
Räntabilitet på eget kapital	7,45%

Pensionsskuld

Pensionsskuld innan förändring	6783
Pensionsskuld efter förändring	7149
<i>Summa förändring</i>	<i>366</i>

Marknadens avkastningskrav

Beta	0,12
RF	4,8%
RM	10,0%
CAPM	5,42%

Kapitalkostnadsberäkning

Stocks (eget kapital)	76,20%
Bonds (främmande kapital)	23,80%
Marknadsvärde aktiekapital	213513
RS	5,42%
RB	5,87%
Rb efter skatt	4,23%
WACC	5,139%

Bilaga 1d

Kappa nuvarande

Resultaträkning Mkr

Nettoomsättning	292,00
Rörelsens kostnader	266,57
Pensionskostnader	9,36
Rörelseresultat	16,07

Ränteintäkter	0,27
Räntekostnader	0,92
Resultat efter finansiella poster	15,42

Skatter	-4,32
Minoritetens andel	0,001
Årets nettoresultat	11,10

Balansräkning Mkr

Anläggningstillgångar	36,01
Omsättningstillgångar	117,19
Summa tillgångar	164,37

Eget kapital exklusive periodens resultat	62,38
Periodens resultat	11,10
Summa eget kapital	73,48

Minoritetsintressen	0,10
---------------------	------

Avsättning för pensioner	3,41
Avsättning för skatter	4,65
Avsättningar	8,06

Räntebärande skulder	3,80
Leverantörsskulder	12,99
Övriga skulder	65,94
Summa skulder	82,73
Eget kapital, avsättningar, skulder	164,37

Nyckeltal

Soliditet	44,8%
Skuldsättningsgrad	1,13
Räntabilitet på totalt kapital	9,94%
Räntabilitet på sysselsatt kapital	20,23%
Räntabilitet på eget kapital	20,98%

Marknadens avkastningskrav

Beta	0,9
RF	4,8%
RM	10,0%
CAPM	9,48%

Kapitalkostnadsberäkning

Stocks (eget kapital)	67,89%
Bonds (främmande kapital)	32,11%
Marknadsvärde aktiekapital	118,69
RS	9,48%
RB	6,50%
RB efter skatt	4,68%
WACC	7,94%

Bilaga 1e

Kappa IAS19: K1

Resultaträkning Mkr

Nettoomsättning	292,00
Rörelsens kostnader	266,57
Pensionskostnader	13,00
Rörelseresultat	12,44
Ränteintäkter	0,27
Räntekostnader	0,92
Resultat efter finansiella poster	11,78
Skatter	3,30
Minoritetens andel	0,001
Årets nettoresultat	8,48

Balansräkning Mkr

Anläggningstillgångar	36,01
Omsättningstillgångar	117,19
Summa tillgångar	161,75
Eget kapital exklusive periodens resultat	56,64
Periodens resultat	8,48
Summa eget kapital	65,12
Minoritetsintressen	0,10
Avsättning för pensioner	9,15
Avsättning för skatter	4,65
Avsättningar	13,79
Räntebärande skulder	3,80
Leverantörsskulder	12,99
Övriga skulder	65,94
Summa skulder	82,73
Eget kapital, avsättningar, skulder	161,75

Pensionsförändring

Skuldförändring (BR)	168%
Kostnadsförändring (RR)	166%
Andel förmånsbaserad kostnad	25%

Pensionskostnad

Pensionskostnad innan förändring	9,36
Förmånsbaserade kostnader	2,34
Kostnad aktiva	2,25
Kostnad fribrevshavare, pensionärer	0,09
Ny förmånsbaserad pension	5,98
Pensionsökning	3,64

Nyckeltal

Soliditet	40,3%
Skuldsättningsgrad	1,27
Räntabilitet på totalt kapital	7,85%
Räntabilitet på sysselsatt kapital	16,25%
Räntabilitet på eget kapital	18,09%

Pensionsskuld

Pensionsskuld innan förändring	3,41
Pensionsskuld efter förändring	9,15
Summa förändring	5,74

Marknadens avkastningskrav

Beta	0,9
RF	5%
RM	10%
CAPM	9,48%

Kapitalkostnadsberäkning

Stocks (eget kapital)	65,54%
Bonds (främmande kapital)	34,46%
Marknadsvärde aktiekapital	118,69
RS	9,48%
RB	6,50%
RB efter skatt	4,68%
WACC	7,83%

Bilaga 1f

Kappa IAS19: K2

Resultaträkning Mkr

Nettoomsättning	292,00
Rörelsens kostnader	266,57
Pensionskostnader	13,78
Rörelseresultat	11,65
Ränteintäkter	0,27
Räntekostnader	0,92
Resultat efter finansiella poster	11,00
Skatter	-3,08
Minoritetens andel	0,001
Årets nettoresultat	7,92

Balansräkning Mkr

Anläggningstillgångar	36,01
Omsättningstillgångar	117,19
Summa tillgångar	161,19
Eget kapital exklusive periodens resultat	55,24
Periodens resultat	7,92
Summa eget kapital	63,16
Minoritetsintressen	0,10
Avsättning för pensioner	10,55
Avsättning för skatter	4,65
Avsättningar	15,19
Räntebärande skulder	3,80
Leverantörsskulder	12,99
Övriga skulder	65,94
Summa skulder	82,73
Eget kapital, avsättningar, skulder	161,19

Pensionsförändring

Skuldförändring (BR)	209%
Kostnadsförändring (RR)	201%
Andel förmånsbaserad kostnad	25%

Pensionskostnad

Pensionskostnad innan förändring	9,36
Förmånsbaserade kostnader	2,34
Kostnad aktiva	2,25
Kostnad fribrevshavare, pensionärer	0,09
Ny förmånsbaserad pension	6,76
Pensionsökning	4,42

Nyckeltal

Soliditet	39,2%
Skuldsättningsgrad	1,31
Räntabilitet på totalt kapital	7,39%
Räntabilitet på sysselsatt kapital	15,36%
Räntabilitet på eget kapital	17,41%

Pensionsskuld

Pensionsskuld innan förändring	3,41
Pensionsskuld efter förändring	10,55
Summa förändring	7,14

Marknadens avkastningskrav

Beta	0,9
RF	5%
RM	10%
CAPM	9,48%

Kapitalkostnadsberäkning

Stocks (eget kapital)	64,97%
Bonds (främmande kapital)	35,03%
Marknadsvärde aktiekapital	118,69
RS	9,48%
RB	6,50%
RB efter skatt	4,68%
WACC	7,80%